

**ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΣΧΟΛΗ**

**ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ
(ΑΠΟ ΤΟ 1821 ΕΩΣ ΚΑΙ ΤΟΝ 20^ο ΑΙΩΝΑ)**

ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

**ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ:
ΜΑΡΙΑ ΡΩΤΑ
ΘΑΝΑΣΗΣ ΑΓΑΘΟΣ**

Αλέξανδρος Σούτσος (1803-1863)

Επιστολή προς τον βασιλέα της Ελλάδος Όθωνα (1833)

(απόσπασμα)

Εις τον ωραίον Βόσπορον, εις της Τρυφής τα στήθη,
η ποίησις της νέας μας Ελλάδος εγεννήθη.

Εκεί ο Αθανάσιος, ο νέος Ανακρέων,
ωραία πρώτος έψαλε τα κάλλη των ωραίων·

οι στίχοι του εις ανθηρούς λειμώνας εμπνευσμένοι 5
κ' εις των ρυάκων τον τερπνόν ψιθυρισμόν γραμμένοι,
των ρόδων και των μυρσινών της ευωδίαν έχουν,
και φυσικοί ως ρεύματα γλυκών ναμάτων τρέχουν.

Στου οίνου την αμέριμνον ζωήν παραδομένος
και Βάκχος εις την τράπεζαν κισσοστεφανωμένος, 10
της μέθης όταν την χαράν εντέχνως ζωγραφίζη,
τας ιδικάς του ηδονάς εις έπη καλλωπίζει.

Μ' αρχαίαν γεννηθείς ψυχήν, μ' αρχαίον χαρακτήρα,
την λύραν όταν έλαβεν ο Ρίζος εις την χείρα,
στας ακοάς μας ήχησε γενναία μελωδία, 15
κ' εστρέψαμεν τα όμματα στ' αρχαία μας μνημεία.

Είν' άπορον πώς γεννηθείς εις δουλικάς ημέρας,
προ χρόνων τόσων έγγραψεν ιδέας ελευθέρας.

Ο Ρήγας, μάρτυς πρόδρομος της ιεράς μας πάλης,
μνημόσυνα μας άφησεν εμπνεύσεως μεγάλης· 20
σκοπόν λαμπρότερον ποτέ δεν έλαβον αι Μούσαι
παρ'όταν του Τυρταίου μας η σάλπιγξ αντηχούσε.
Τα θούριά του άσματα μας πυρπολούν ακόμα,
και βρέχομεν με δάκρυα του τάφου του το χώμα.

Του Απουλήου μιμητής πιστός ο Πεοδικάρης, 25
αστείος είν' ενίοτε, αλλά τον λείπ' η χάρις,
κ' εις τον ερμήλον του συχνά του Αριστάρχου τ' όμμα
Ευρίσκει τον αδάμαντα κρυμμένον εις το χώμα.

Ο Κάλβος και ο Σαλομός, ωδοποιοί μεγάλοι,
κ' οι δύο παραμέλησαν της γλώσσης μας τα κάλλη· 30
ιδέαι όμως πλούσιαι, πτωχά ενδεδυμένοι,
δεν είναι δι' αιώνιον ζωήν προωρισμένοι.

Η ποίησίς μας έλαβε και νεύρα κ' ευγλωττίαν
στου Οδοιπόρου την λαμπράν και τραγικήν μανίαν.
Ο Οδοιπόρος, θησαυρός ποικίλων νοημάτων 35
και νέος κόσμος ιδεών, εικόνων κ' αισθημάτων,
με δυνατήν και ηχηράν οργάνων αρμονίαν
εκφράζει του Δημιουργού την παντοδυναμίαν.

Κ' ημείς τας αδυνάτους μας και πρωτοπείρους χείρας,
κ' ημείς εδοκιμάσαμεν στο τόξον της Σατύρας, 40
και ψόγους δεν ελάβομεν της τόλμης μας μεγάλους.

Ευχόμεθα εις ποιητάς δοκιμωτέρους άλλους
τον δρόμον που ανοίξαμεν να τρέξωσιν αισίως.

Γλυκύτατος και κάρπιμος θα με φανή ο βίος,
εάν περί την δύσιν μου ιδώ πολλούς αστέρας 45

Να λάμπουν εις του Παρνασσού τους φωτεινούς αιθέρας.

(«Επιστολή προς τον Βασιλέα της Ελλάδος Όθωνα», *Πανόραμα της Ελλάδος*, 1833, σσ. 27-30. = Λίνος Πολίτης, *Ποιητική Ανθολογία*, Δ'. *Οι Φαναριώτες και η Αθηναϊκή Σχολή*. «Δωδώνη», χ.χ. σ. 97)

Διονύσιος Σολωμός (1798-1857)

Ο Λάμπρος

(περ. *Ιόνιος Ανθολογία*, τομ. 1, τχ. 1, 1834)

Η ΔΕΗΣΗ ΤΗΣ ΜΑΡΙΑΣ
ΚΑΙ ΤΟ ΟΡΑΜΑ ΤΟΥ ΛΑΜΠΡΟΥ
Τὸ ἔσπέρας τῆς Λαμπρῆς

XXV.

1.

Καὶ προβαίνει ἡ Μαρία λίγη νὰ πάρη
Δροσία στὰ σωθικὰ τὰ μαραμένα·
Εἶναι νύχτα γλυκειὰ, καὶ τὸ φεγγάρι
Δὲ βγαίνει νὰ σκεπάσῃ ἄστρο κανένα·
Περίσσια, μύρια, σ' ὅλη τους τὴ χάρι
Λάμπουν ἄλλα μονάχα, ἄλλα δεμένα·
Κάνουν κ' ἐκεῖνα Ἀνάσταση πού πέφτει
Τοῦ ὀλόστρωτου πελάου μὲς στὸν καθρέφτη.

2.

«Τὰ μαλλιά σέρονω στὰ λιγνά μου στήθη·
«Δένω σταυρὸ τὰ χέρια· Οὐράνια, θεῖα!
«Πέστε Ἐκκεινοῦ πού σήμερα ἀναστήθη
«Νὰ ἐλεηθῆ τὴ μαύρη τὴ Μαρία.
«Μέρα εἶναι Ἀγάπης· Ἄδης ἐνικήθη·
«Καίονται τὰ σπλάχνα, καίονται τὰ στοιχεῖα,
«Καὶ ἡ πυρκαϊὰ τοῦ Κόσμου ἀναγαλλιᾶζει,
«Καὶ κατ' Αὐτὸν τὴ σπίθα της τινάζει.

3.

Ὁ Οὐρανὸς Ἀλληλούϊα ἠχολογᾷ·
«Κατὰ τὴ γῆν ἐρωτεμένος κλίνει·
«Ζῆ τοῦ νεροῦ καὶ ἡ στάλα ὅπου κολλάει
«Στὸ ποτήρι· Ἀλληλούϊα ἐγὼ κι ἐκείνη.
«Ὅταν ἡ Πύλη ἀκούστηκε νὰ σπάη,
«Τί χλαλοῇ στὸν κάτω κόσμον ἐγίνη!
«Χαίρεται μέσα ἡ ἄβυσσος καὶ ἀσπρίζει·
«Ὁ περασμὸς τοῦ Λυτρωτῆ σφυρίζει».

4.

Στὴν ἐκκλησίαν ὡστόσο ὁ Λάμπρος μένει,
Ὅπου ἀνθρώπου πνοὴ δὲν ἀγρικιέται.
Ἀπ' ἓνα εἰς ἄλλο στοχασμὸ πηγαίνει
Εἶναι ὁ νοῦς του ἔρμος κόσμος ποὺ χαλιέται.
Μέσ' ἀπὸ τὸ στασίδι ἀγάλι βγαίνει,
Καὶ ὄχ τὴν ψυχὴ του ὁ στεναγμὸς πετιέται
Μόνον οἱ σκόρπιες δάφνες ποὺ ἐμυρίζαν
Ἐκεῖ ποὺ αὐτὸς ἐπερπατοῦσε ἐτρίζαν.

5.

Καὶ τὸ πρόσωπο γέρνει ὡσὰν τὴ δειάφη
Καὶ χαμηλὰ τοῦτα τὰ λόγια ρίχτει:
«Κουφοί, ἀκίνητ' οἱ ἅγιοι, καθὼς καὶ οἱ τάφοι·
«Εἶπα κι ἔκραξα ὡς τ' ἄγριο μεσανύχτι:
«Ἄντρας (κι ἡ μοίρα ὅ,τι κι ἄ θέλει ἄς γράφη)
«Τοῦ ἑαυτοῦ του εἶναι Θεός, καὶ δείχτει
«Στὴν ἄκρα δυστυχία· μὲς στὴν ψυχὴ μου
«Κάθου κρυμμένη, ἀπελπισιά, καὶ κοιμού!».

6.

Πάει γιὰ νὰ βγῆ στὴ θύρα ἀργὰ καὶ ἀνοίγει
Λεπτὴ φωνὴ τοῦ λέει «Χριστὸς ἀνέστη».
Εἰς τὴν ἄλλη πηδάει, καὶ φωνὴ ὀλίγη
Καὶ παρόμοια, τοῦ λέει «Χριστὸς ἀνέστη».
Ἀπὸ τὴν τρίτα πολεμάει νὰ φύγη
καὶ μία τρίτα τοῦ λέει «Χριστὸς ἀνέστη».
Αὐτοκίνητες πάντα ἀνοιγοκλειοῦνε
οἱ τρεῖς θύρες καὶ ἀχὸ δὲν προξενοῦνε.

7.

Καὶ ἰδοὺ τρία σὰν ἀδελφία ἔρμα καὶ ξένα,
Ποὺ ἔν' ἀγιοκέρι σβημένο βαστοῦσαν
Ὅπου στρίψη, ὅπου πάη, τ' ἀπελπισμένα
Γοργὰ πατήματά του ἀκολουθοῦσαν.
Λυγδερὰ καὶ πλατιά κι ὅλα σχισμένα
Τὰ λαμπριάτικα ροῦχα ὀπού φοροῦσαν.

Στὰ μπροστινά, στὰ πισινὰ στασίδια,
Ὅλο σιμά του σειοῦνται τὰ ξεσκλίδια.

8.

Ποτὲ δὲν τὰ ἔχει εἰς τὴ φυγὴ του ἀνάγια·
Εδῶ, ἐκεῖ, μπρὸς ὀπίσω, ἀπάνου κάτου.
Βαροῦν ὅμοια τὴν πλάκα ὀχτῶ ποδάρια,
Τρέχουν ἴσια, κι ἀκούονται τὰ δικά του.
Νὰ φύγη μία στιγμή τ' Ἄδη τὰ χνάρια
Σπρώχνει μάταια μακρὺο τὸ πῆδημά του,
Σὰν τ' ἄστρο πού γοργὰ τὸ καλοκαίρι
Χύνεται πέντε δέκα ὀργιές ἀστέρι.

9.

Ἔτσι ἐνωμένοι ἐκάμανε τριάντα
Φορὲς τὴν ἐκκλησιὰ πού βοή στέρνει.
Σὰ νὰ ἔχε μέσα θυμιατὰ σαράντα,
Μυρωδιὰ λιβανιοῦ τὴ συνεπαίρνει.
Πάντα μὲ βία τὸ τρέξιμο, καὶ πάντα
Ὁ ζωντανὸς τ' ἀραχνιασμένα σέρνει
Σκύφτουν, πολὺ κρυφομιλοῦν, καὶ σειέται
Τὸ βαμπάκι, πού λὲς καὶ ξεκολλιέται.

10.

Ἄχ, ποῖος εἶδε τὰ χέρια νὰ σηκώνει
Ἡ Παναγία, τὰ μάτια τῆς νὰ κλείσει;
Ἄχ! ποῖος εἶδε τὸ Πάσχα αἶμα νὰ ἰδρώνει
Ὁ Χριστός, καὶ παντοῦ νὰ κοκκινίσει;
Τί συφορὰ τὴν ἐκκλησιὰ πλακώνει,
Ὅπου τὴν ἴδια μέρα εἶχε βροντήσει
Ἀπὸ τόσες χαρὲς καὶ ψαλμωδίες,
Πού ἔχε ἀντιλάμψει ἀπὸ φωτοχυσίες!

11.

Βρίσκεται στ' Ἅγιο Βῆμα, ἀνατριχιάζει,
Καὶ πέφτει ὀμπρὸς τοὺς γονατιστὸς χάμου.
Μὲ τρομάρα κοιτάει καὶ τοὺς φωνάζει:
«Σὰς γνωρίζω· τί θέλτε; Εἴστε δικά μου.
«Τοῦ καθενὸς τὸ πρόσωπο μοῦ μοιάζει·
«Ἄλλὰ πέστε, τί θέλτε ἔτσι κοντά μου;

«Συχωρᾶτε, καὶ πάψτε. Ἀμέτε πέρα·
Δὲν εἶναι ἀκόμα Παρουσία Δευτέρα!

12.

Ὡ κολασμένα, ἀφήτε μου τὰ χέρια!».
Χεῖλη μὲ χεῖλη τότε ἐκολληθῆκαν.
Ὅσα ἐδῶσαν φιλιὰ, τόσα μαχαίρια
Στοῦ δυστυχῆ τὰ φυλλοκάρδια ἐμπῆκαν.
Ἀφοῦ στὸν κόσμον ἐλάμψανε τ' ἀστέρια,
Τέτοιου τρόμου φιλιὰ δὲν ἐδόθησαν.
Φτυοῦνε τὰ χεῖλη σὰν ἀπὸ φαρμάκι
Μέσα, του ἐπῆε τὸ νεκρικό βαμπάκι.

13.

Στέκει σὰ μάρμαρο ὥσπου ξημερώνει,
Κ' εἶναι φευγάτοι οἱ πεθαμένοι νέοι.
Τὴν τρομασμένη κεφαλή ψηλόνει
Καὶ βαριά νεκρολίβανα ἀναπνέει.
Τέλος πάντων τὰ μάτια ἄγρια καρφώνει
Στὲς δάφνες, καὶ πολληώρα ἔπειτα λέει:
«Σύρε, σημειῖο χαρᾶς!» καὶ φουχτωμένο
Μὲ τὰ δυό, τὸ χτυπάει στὸ Σταυρωμένο.

14.

«Κόλαση; τὴν πιστεύω· εἶναι τὴ· αὐξάνει,
«Κι ὅλη φλογοβολάει στὰ σωθικά μου.
«Ἀπόψε Κάποιος ποὺ ὅ,τι θέλει κάνει
«Μῶστειλε ἀπὸ τὸ μνημα τὰ παιδιὰ μου.
«Χωρὶς νὰ τὴ γνωρίζω, ἐχθὲς μοῦ βάνει
«Τὴ θυγατέρα αἰσχροῦ στὴν ἀγκαλιά μου.
«Δὲ λείπει τώρα πάρεξ νὰ χαλάσει
«τὸν ἑαυτό του, γιατί μ' ἔχει πλάσει!».

15.

Σηκώνεται καὶ παίρνει τὴν πεδιάδα,
Σχίζει κάμπους καὶ δάση, ὄρη, λαγκάδια·
Στὰ μάτια του εἶναι μαύρη ἢ πρασινάδα,
Τὰ νερὰ καὶ τὰ δέντρα εἶναι μαυράδια·
Χύνεται μὲ μεγάλη, ὀγληγοράδα,
Καὶ γύρου ἄς εἶναι, ὅ,τι θωρεῖ, σκοτάδια.

Κι ἀκόμη λέει πῶς κυνηγιέται, ἀκόμα
Τὰ βαμπάκια τοῦ Χάρου ἀκούει στὸ στόμα.

16.

Ἔτσι ὁ φονιάς πὸν κρίματα ἔχει πλήθια,
Ἐὰν φθάση νὰ τοῦ κλείσῃ ὕπνος τὸ μάτι,
Βγαίνουν μαζὶ καὶ τοῦ πατοῦν τὰ στήθια
Οἱ κρυφὰ σκοτωμένοι, αἷμα γιομάτοι·
Μεγαλόφωνα κράζοντας βοήθεια
Γυμνὸς πετιέται ὄχ τὸ ζεστὸ κρεβάτι,
Κι ἔχει τόση μαυρίλα ὁ λογισμὸς του,
Ποῦ μὲ μάτια ἀνοιχτὰ τοὺς βλέπει ὀμπρὸς του.

Αχιλλεύς Παράσχος (1838-1895)

«Έρω» (1866)

Α'

Δέν θέλω κάλλος αὔθαδες παρθένου ἀλαζόνος,
Θρασείας ἐκ τῆς καλλονῆς, ψυχρᾶς ἐκ θωπευμάτων·
Βλέμμα δὲν ἔρριψα ποτὲ εἰς πτέρυγας ταῶνος,
Οὐδ' εἰς φιάλην στίλβουσιν πλήν στεῖραν ἀρωμάτων.
Δέν θέλω ὄψιν φλογεράν, δὲν θέλω ῥόδου στόμα·
Εἶναι διέγερσις σαρκὸς τὸ πορφυρῶδες χρῶμα.

Τὴν θέλω ἀσθενῆ ἐγὼ τὴν φίλην μου, ταχεῖαν·
Ὡχρὰν τὴν θέλω καὶ λευκὴν ὡς νεκρικὴν σινδόνην·
Μὲ εἴκοσι φθινόπωρα, μὲ ἄνοιξιν κάμμειαν,
Μ' ὀλίγον σῶμα - ἄνεμον σχεδὸν - ὀλίγην κόνιν.
Τὴν θέλω ἐπιθάνατον μ' ἀθανασίας μύρον,
Κόρην καὶ φάσμα, σάβανον ἀντὶ ἐσθῆτος σῦρον.

Τὴν δυστυχή! λιπόθυμον τὴν θέλω, πάντη μόνην·
Ἄνευ μητρὸς ἢ ἀδελφοῦ· αὐτὴ καὶ ὁ Θεὸς τῆς.
Εἰς πεδιάδα, ἔρημον τὴν θέλω ἀνεμώνην,
Κ' ἐγὼ νὰ ἦμαι μήτηρ τῆς, ἐγὼ καὶ ἀδελφός τῆς.
Ἀργὰ νὰ τὴν χειραγωγῶ τὴν κόρην εἰς πᾶν βῆμα,
Καὶ νὰ προσκρούσωμεν ὁμοῦ εἰς τὸ πλησίον μνήμα.

Δέν θέλω οὔτε ἄψυχον, οὔτ' ἔμψυχον κἀνένα
Νὰ ἀγαπᾶ, οὐδὲ πτηνόν, οὐδ' ἄνθη, οὐδ' ἀστέρας·
Ὅτι δὲν εἶμαι δι' αὐτὴν νὰ ἦναι ὅλα ξένα,
Καὶ νὰ κατέχω ὅλας τῆς τὰς νύκτας καὶ ἡμέρας.
Κ' εἰς ὕπνον ὅταν κλείωσι γλυκὺν οἱ ὀφθαλμοί τῆς,
Εἰς ὄναρ νὰ μὲ θεωρῆ ἀγάπης ἢ ψυχῆ τῆς!

Δέν ἀγαπῶ αἰσθήματα διόλου μοιρασμένα·
Ἀγάπη ἥτις δίδεται κ' εἰς ἄλλους ἐξαντλεῖται.
Ὅστις τὰ πάντα ἀγαπᾶ δὲν ἀγαπᾶ οὐδένα...
Ἐκ τούτου ἴσως παρ' ἐμοῦ ὁ ἥλιος μισεῖται,
Διότ' εἰς ὅλους τὰς χρυσᾶς ἀκτῖνάς του χαρίζει,
Κ' ἐπίσης ὡς τὸν Βύρωνα τὸν πίθηκον φωτίζει.

Θέλω τὸ σύμπαν εἰς τὸ ἐν κ' ἐμὲ εἰς τ' ἄλλο μέρος,
Καὶ νὰ ἐκλέξῃ! - Ἄγνωῶ τί ἄλλο θέλω ἔτι·
Πλὴν θέλω! τόσοσ δὲν ἀρκεῖ εἰς τὴν ψυχὴν μου ἔρωσ.
Ἀκόμα ἢ καρδιά μου καὶ πλάττει καὶ προσθέτει!

Πρόσθετε, πρόσθετε, μωρὰ καὶ ἄσωτος καρδία·
Θὰ ἔλθη κ' ἡ ἀφαίρεσις, θὰ ἔλθη κ' ἡ πενία.-

Θέλω τὴν φίλην μου ᾠδὴν ἐκλείπουσιν ἡρέμα·
Ἀθανασίας βλέπουσιν ὁδὸν εἰς τάφου στόμα·
Καλὴν καὶ μελαγχολικὴν, μὲ ἡμέρον τὸ βλέμμα,
Μὲ φυομένην πτέρυγα εἰς καταρρέον σῶμα.
Τὴν θέλω κόρην, ἀδελφὴν καὶ φίλην μου ἀγίαν,
Ἄλλ' ὄχι καὶ νυμφίαν μου, ἀλλὰ ποτὲ νυμφίαν!

ὦ, πῶς θὰ ἐνοσήλευον τὴν κόρην τελευτῶσαν·
Μὲ ποίαν, ποίαν ἄφωνον στοργὴν θὰ τὴν προσεῖχα!
Θὰ εἶχε προσκεφάλαιον καρδίαν ἀγαπῶσαν,
Καὶ μόνον μου ἀντίζηλον τὸν θάνατον θὰ εἶχα.
ὦ, πῶς θὰ ἐνοσήλευον τὴν ἀσθενῆ παρθένον,
Ὡχρὸς, συνέχων τὴν πνοὴν καὶ ἄγρυπνος προσμένων!

Γεώργιος Βιζυηνός (1849-1896)

Επί του τάφου του πατρός μου (συλλογή Ποιητικά πρωτόλεια, 1873)

1873 Ίανουαρίου 14.

Εύπνα, πατέρα! χαραυγή
τὸν οὐρανὸ χρυσώνει,
κι' ὅλη ξυπνᾶ ἢ μαύρη γῆ.
Εύπνα καὶ σὺ μὲ τὴν Αὐγή, ν' ἀκούσουμε τ' ἀηδόνι.

Μὲ τὴ μητέρα μία ψυχὴ,
σὲ κάθε τέτοιαν ὥρα
πετούσατε στὴν προσευχή.
Τὸ σήμαντρό μας ἀντηχεῖ. Γιατί κοιμᾶσαι τώρα;

Εἶναι τὸ ὄνειρο μακρὸ
ἔπου βλέπεις αὐτοῦ πέρα;
Κοιμήθηκες, κι' ἤμουν μικρό,
κι' ὡς νὰ τελειώση τὸ πικρό, ἐτράνεψα, πατέρα!

Εύπνα νὰ ἰδῆς. Χλωμή, γρηά,
ἢ δόλια μας μητέρα!
Καὶ τὴ φτωχὴ μας τὴ γιαγιά
Ἴκει κάτου, στὴ χλωρὴ βαϊά... τὴν θάψαμε μιὰ ἄμέρα!

Πές μου, πατέρα, τὸ χωριὸ
ποὺ πᾶν οἱ πεθαμένοι
ἔμπορῶ νὰ ἔπαγω νὰ τὸ διῶ;
Δυὸ λουλουδάκια μόνο, δυὸ, νὰ πάρω στὴν καυμένη!

Μὲ εἶπαν - εἶναι ζοφερὴ
ἢ νύχτα πώχουν σκέπη -
Μὰ ἔγώ τῆς ἔβαλα κερὶ
στὴ δεξιὰ τὴν κρουερή. Τ' ἀνάφτει καὶ μὲ βλέπει

Θυμᾶσαι; Μ' ἔκλεψες φιλι
μιὰ ἄμέρα παιχνιδιάρη,
καὶ μ' εἶπες - Ἀφτερο πουλί,
χρειαίζεσαι καιρὸ πολὺ νὰ γένης παλλικάρι. -

Ἦρθ' ὁ καιρός. Νᾶμαι τρανό!
Διέ με, καλὲ πατέρα,
Σοῦ ἔτρανεψα· μά... ὀρφανό!
Στὸ δρόμο, ἴπου συχνὰ περνῶ, μὲ εἶπανε μιὰ ἡμέρα.

-Περνᾶ τὸ δόλιο τ' ὀρφανό!
-Δὲ γνώρισε πατέρα!
-Τὸν ἔχασε τριῶ χρονῶ!
- Μοιάζει σὰν ἔρημο πτηνό! - Ἄς τὸ χαρῆ ἢ μητέρα!

Πές μου, πατέρα, τὴν ἀυγή,
ἴπου καίει τὸ λιβάνι
ἢ μάνα καὶ μοιρολογεῖ,
ἢ μυρωδιὰ περνᾶ τὴ γῆ; Ἰμπορεῖ νὰ σὲ ζεστάνη;

Τὸ βράδυ πῶρχομαι γοργὸ
κι' ἀνάφτω τὸ κανδήλι
τὸ ξέρεις ποὺ τ' ἀνάφτω ἴγώ;
Εὐπνα, πατέρα! θὰ καγῶ, σὰ λυχναριοῦ φυτήλι!

Μὲ ἴφωναζες νὰ κοιμηθῶ
στὸ σπλαχνικὸ πλευρό σου.
- Ἰελα, μικρό, νὰ ζεσταθῶ. -
Κι' ἐγὼ πετοῦσα νὰ χωθῶ στὸν κόρφο τὸ γλυκό σου.

Τώρα, πατέρα, στὴν πικρὴ
τὴ γῆ τὴ χιονισμένη,
στὴν κρύα κλίνη τὴ μικρὴ,
σ' αὐτὴ τὴ νύχτα τὴ μακρὴ, πές μου ποιὸς σὲ ζεσταίνει;...

Θέλεις ἐγὼ ν' ἀποκριθῶ;
Κανεῖς, καμιὰν ἡμέρα!
Μὰ ἦρθα ἴγώ πια νὰ χωθῶ
Στὸν κόρφο σου νὰ κοιμηθῶ, νᾶσαι ζεστός, πατέρα.

Γεώργιος Βιζυηνός, Τὸ Ὀνειρον (1883)

(ἀπὸ τὸ Τὸ τέλος τοῦ παραμυθιοῦ
ἢ ἡ ἀρχὴ τοῦ οὐνείρου, Ἐρμῆς 2001)

Ἐψὲς εἶδα στὸν ὕπνο μου
ἓνα βαθὺ ποτάμι
–Θεὸς νὰ μὴν τὸ κάμη
νὰ γίνῃ ἀληθινό!
Στὴν ὄχθη του στεκόντανε
γνωστό μου παλικάρι,
χλωμὸ σὰν τὸ φεγγάρι,
σὰν νύχτα σιγανό.

Ἀγέρας τὸ παράσπρωχνε
μὲ δύναμη μεγάλη,
σὰν νᾶθε' νὰ τὸ βγάλη
ἀπ' τῆς ζωῆς τὴ μέση.
Καὶ τὸ νερό, π' ἀχόρταγα
τὰ πόδια του φιλοῦσε,
θαρρεῖς τὸ προσκαλοῦσε
στ' ἀγκάλια του νὰ πέση.

–Δεν εἶν' ἀγέρας, σκέφθηκα,
καὶ σένα ποὺ σὲ δέρνει.
Ἡ ἀπελπισιὰ σὲ παίρνει
κι ἡ ἀπονιὰ τοῦ κόσμου!
Κι ἐχύθηκ' ἀπ' τὸν θάνατο
τὸν δύστυχο ν' ἀρπάξω...
Ὡιμέ! Πρὶν ἢ προφθάξω
ἐχάθηκ' ἀπ' ἐμπρός μου!

Στὰ ρέματα παράσκυψα,
νὰ τὸν εὐρὼ γυρεύω.
Στὰ ρέματ' ἀγναντεύω–
Τὸ λείψανο μ' ἀχνό!...

Ἐψὲς εἶδα στὸν ὕπνο μου
ἓνα βαθὺ ποτάμι
–Θεὸς νὰ μὴν τὸ κάμη
νὰ γίν' ἀληθινό!

Κωστής Παλαμάς (1859-1943)

Εκατό φωνές (Η ασάλευτη ζωή, 1904)

3

Ω Μούσα μου, όλοι πέτρα σε φαντάζονται,
που σκαλισμένη μισοδείχνεις μιαν ιδέα,
δυσκολοσίμωτη του κόσμου και άχαρη,
και κάποτε για λίγους μόνο ωραία.

Όμως κανένας δε σοφίστηκε
τ' αυτί να βάλη απάνου στη μαρμαρωμένη
ν' ακούση ένα καρδιόχτυπο,
σαν καμπάνα θανάτου να σημάνη.

4

Δίχως βουλή και δίχως γνώμη, ωιμένα!
Ούτε περπάτημα, ούτε λόγος, ούτε χέρια,
και μόνο ονείρου ένα μεθύσι προς τ' αστέρια,
προς τα ωραία, προς όλα, προς Εσένα!

Και μιάς ορμής ντροπή, κ' ενός χαμού η φοβέρα,
κ' εγώ ψυχών ακάθαρτων ο κληρονόμος·
κ' εκεί, που άθλια γονατίζει μ' ένας νόμος,
έχω φτερά ενός διάφανου γαλάζιου αέρα.

5

Ελεήστε τον, άνθρωποι, ελεήστε,

και δεηθήτε, χριστιανοί, για τον αμαρτωλό.

Άνοιξε, στόμα αφωρισμένο, σιωπηλό,

μια ιστορία της κόλασης γρικήστε.

Πού είναι τα μάτια και τ' αυτιά πού είναι,

για να γρικήσουνε και για να ιδούνε;

Στον κόσμο τούτο κι α δε βρίσκονται, από κάπου

θα πάρουν είδηση, από κάπου, και θαρθούνε.

6

Στη γη της αρνησιάς, της τύφλας, του πολέμου.

κάπου αν υπάρξεις, κρίνε με και μίλησέ μου,

Δικαιοσύνη! Δικαιοσύνη! η ζυγαριά σου!

Το ξέρω από πρώτύτερα το ζύγιασμά σου!

«Κ' εγώ τα βλέπω, θα μου πης, καθώς τα βλέπεις,

κ' εγώ τα ξέρω σαν εσέ. Μα κάπου αλλού, εκεί πέρα,

όσο αξιμέρωτ' είν' η νύχτα, που κυκλώνει σε,

τόσο αβασίλευτη σου πλάθεται μια μέρα».

7

Αγνάντια το παράθυρο· στο βάθος

ο ουρανός, όλος ο ουρανός, και τίποτ' άλλο·

κι ανάμεσα, ουρανόζωστον ολόκληρο,

ψηλόλιγνο ένα κυπαρίσσι· τίποτ' άλλο.

Και ή ξάστερος ο ουρανός ή μαύρος είναι,

στη χαρά του γλαυκού, στις τρικυμιάς το σάλο,

όμοια και πάντα αργολυγάει το κυπαρίσσι,

ήσυχο, ωραίο, απελπισμένο. Τίποτ' άλλο.

Πού είστε, Απρίληδες με τ' άνθια, ωραίες
βραδιές με τους γλυκύτετους αποσπερίτες,
κ' εσείς των όλων υπερκόσμιες ιδέες,
κ' εσείς Απόλλωνες του Ολύμπου και Αφροδίτες,
ασάλευτη του μυστικού του ονείρου λίμνη,
χαρές της λύρας, θεών παιάνες, ηρώων ύμνοι;
Πέρασε μια πλατειά πνοή, πνοή χαλάστρα,
κ' έσβησε κι όλα τα τραγούδια κι όλα τ' άστρα!

(Κ. Παλαμά, *Απαντα*, Τόμος Γ')

Κ. Π. Καβάφης (1863-1933)

Η Πόλις (1910)

Είπες· «Θα πάγω σ' άλλη γή, θα πάγω σ' άλλη θάλασσα,
Μια πόλις άλλη θα βρεθεί καλλίτερη από αυτή.

Κάθε προσπάθεια μου μια καταδίκη είναι γραφτή·
κ' είν' η καρδιά μου – σαν νεκρός – θαμένη.

Ο νους μου ως πότε μες στον μαρασμό αυτόν θα μένει. 5

Όπου το μάτι μου γυρίσω, όπου κι αν δω
ερείπια μαύρα της ζωής μου βλέπω εδώ,
που τόσα χρόνια πέρασα και ρήμαξα και χάλασα».

Καινούριους τόπους δεν θα βρεις, δεν θάβρεις άλλες θάλασσες.

Η πόλις θα σε ακολουθεί. Στους δρόμους θα γυρνάς 10

τους ίδιους. Και στες γειτονιές τες ίδιες θα γερνάς·
και μες στα ίδια σπίτια αυτά θ' ασπρίζεις.

Πάντα στην πόλι αυτή θα φθάνεις. Για τα αλλού -- μη ελπίζεις --
δεν έχει πλοίο για σε, δεν έχει οδό.

Έτσι που τη ζωή σου ρήμαξες εδώ 15

στην κώχη τούτη την μικρή, σ' όλην την γή την χάλασες.

(Κ. Π. Καβάφης, *Ποιήματα*, φιλολογική επιμέλεια Γ. Π. Σαββίδης, τόμ. Α' -
Β', Ίκαρος, Αθήνα 1963)

Κ. Π. Καβάφης

Απολείπειν ο θεός Αντώνιον (1911)

Σαν έξαφνα, ώρα μεσάνυχτ', ακουσθεί
αόρατος θιάσος να περνά
με μουσικές εξαίσιες, με φωνές --
την τύχη σου που ενδίδει πια, τα έργα σου
που απέτυχαν, τα σχέδια της ζωής σου 5
που βγήκαν όλα πλάνες, μη ανοφέλετα θρηνήσεις.
Σαν έτοιμος από καιρό, σα θαρραλέος,
αποχαιρέτα την, την Αλεξάνδρεια που φεύγει.
Προ πάντων να μη γελασθείς, μην πείς πως ήταν
ένα όνειρο, πως απατήθηκεν η ακοή σου· 10
μάταιες ελπίδες τέτοιες μην καταδεχθείς.
Σαν έτοιμος από καιρό, σα θαρραλέος,
σαν που ταιριάζει σε που αξιώθηκες μια τέτοια πόλι,
πλησίασε σταθερά προς το παράθυρο,
κι άκουσε με συγκίνησιν, αλλ' όχι 15
με των δειλών τα παρακάλια και παράπονα,
ως τελευταία απόλαυσι τους ήχους,
τα εξαίσια όργανα του μυστικού θιάσου,
κι αποχαιρέτα την, την Αλεξάνδρεια που χάνεις.

(Κ. Π. Καβάφης, *Ποιήματα*, φιλολογική επιμέλεια Γ. Π. Σαββίδης, τόμ. Α' - Β', Ίκαρος, Αθήνα 1963)

Κ. Π. Καβάφης

Συμεών (1917)

Τα ξέρω, ναι, τα νέα ποιήματά του·
ενθουσιάσθηκεν η Βηρυτός μ' αυτά.
Μιαν άλλη μέρα θα τα μελετήσω.
Σήμερα δεν μπορώ γιατί είμαι κάπως ταραγμένος.

Απ' τον Λιβάνιο πιο ελληνομαθής είναι βεβαίως. 5
Όμως καλύτερος κι' απ' τον Μελέαγρο; Δεν πιστεύω.

Α, Μέβη, τι Λιβάνιος! και τι βιβλία!
και τι μικρότητες!..... Μέβη, ήμουν χθες—
η τύχη το 'φερε— κάτω απ' του Συμεών τον στύλο.

Χώθηκα ανάμεσα στους Χριστιανούς 10
που σιωπηλοί προσεύχονταν κ' ελάτρευαν,
και προσκυνούσαν· πλην μη όντας Χριστιανός
την ψυχική γαλήνη των δεν είχα—
κ' έτρεμα ολόκληρος και υπόφερνα·
κ' έφριττα, και ταράττομουν, και παθαινόμουν. 15

Α μη χαμογελάς· τριάντα πέντε χρόνια, σκέψου—
χειμώνα, καλοκαίρι, νύχτα, μέρα, τριάντα πέντε
χρόνια επάνω σ' έναν στύλο ζει και μαρτυρεί.
Πριν γεννηθούμ' εμείς —εγώ είμαι είκοσι εννιά ετών,
εσύ θαρρώ είσαι νεότερός μου— 20
πριν γεννηθούμ' εμείς, φαντάσου το,
ανέβηκεν ο Συμεών στον στύλο
κ' έκτοτε μένει αυτού εμπρός εις τον Θεό.

Δεν έχω σήμερα κεφάλι για δουλειά.—
Πλην τούτο, Μέβη, κάλλιο να το πεις 25
που ό,τι κι αν λεν οι άλλοι σοφισταί,
εγώ τον παραδέχομαι τον Λάμονα
για πρώτο της Συρίας ποιητή.

(*Ανέκδοτα Ποιήματα*, φιλολογική επιμέλεια Γ. Π. Σαββίδης, Ίκαρος 1968 =
Κρυμμένα Ποιήματα 1877;-1923, Ίκαρος 1993)

Κ. Γ. Καρυωτάκης (1896-1928)

Πολύμνια

Ψεύτικα αίσθήματα
ψεύτη τοῦ κόσμου!
Μὰ τὸ παράξενο
φῶς τοῦ ἔρωτός μου
φέγγει στοῦ σκότεινου 5
δρόμου τὴν ἄκρη:
Μὲ τὸ παράπονο
καὶ μὲ τὸ δάκρυ,
κόρη χλωμόθωρη,
μαυροντυμένη. 10
Κι εἶναι σὰν αἰνίγμα,
καὶ περιμένει.
Λάμπει τὸ βλέμμα της
ἀπ' τὴν ἀσθένεια.
Σάμπως νὰ λιώνουνε 15
χέρια κερένια.
Στ' ἄσαρκα μάγουλα
πῶς ἔχει μείνει
πίκρα τὸ νόημα
γέλιου ποὺ σβήνει! 20
Εἶναι τὸ ἀξήγητο
τὸ μικροστόμα
δίχως τὸ μίλημα,
δίχως τὸ χρῶμα.
Κάποια μεσάνυχτα 25
θὰ σὲ ἀγαπήσω,
Μοῦσα. Τὰ μάτια σου
θὰν τὰ φιλήσω,
νά βρω γυρεύοντας
μὲς στὰ νερά τους 30
τὰ χρυσονεῖρατα
καὶ τοὺς θανάτους,

καὶ τὴ βασίλισσα
λέξη τοῦ κόσμου,
καὶ τὸ παράξενο 35
φῶς τοῦ ἔρωτός μου.

(*Νηπενθή*, 1921)

Κ. Γ. Καρυωτάκης, Γραφιάς

Οι ώρες μ' εχλώμιαναν, γυρτός που βρέθηκε ξανά
στο αχάριστο τραπέζι.

(Απ' τ' ανοιχτό παράθυρο στον τοίχο αντικρινά
ο ήλιος γλιστράει και παίζει.)

Διπλώνοντας το στήθος μου, γυρεύω αναπνοή
στη σκόνη των χαρτιών μου.

(Σφύζει γλυκά και ακούγεται χιλιόφωνα η ζωή
στα ελεύθερα του δρόμου.)

Απόκαμα, θολώσανε τα μάτια μου και ο νους,
όμως ακόμη γράφω.

(Στο βάζο ξέρω δίπλα μου δυο κρίνους φωτεινούς.
Σα να 'χουν βγει σε τάφο.)

(Νηπενθή, 1921)

Κ. Γ. Καρυωτάκης

[Σαν δέσμη από τριαντάφυλλα...]

Σαν δέσμη από τριαντάφυλλα
είδα τὸ βράδυ αὐτό.

Κάποια χρυσή, λεπτότατη
στοὺς δρόμους εὐωδιά.

Καὶ στὴν καρδιά 5
αἰφνίδια καλοσύνη.

Στὰ χέρια τὸ παλτό,
στ' ἀνεστραμμένο πρόσωπο ἢ σελήνη.

Ἡλεκτρισμένη ἀπὸ φιλήματα
θά 'λεγες τὴν ἀτμόσφαιρα. 10

Ἡ σκέψις, τὰ ποιήματα,
βάρος περιττό.

Ἔχω κάτι σπασμένα φτερά.
Δὲν ξέρω κὰν γιατί μᾶς ἤρθε
τὸ καλοκαίρι αὐτό. 15

Γιὰ ποιὰν ἀνέλπιστη χαρά,
γιὰ ποιὲς ἀγάπες
γιὰ ποιὸ ταξίδι ὄνειρευτό.

(*Ελεγεία και Σάτιρες, 1927*)

Τέλλος Άγρας (1899-1944)

Αμάξι στη βροχή

ἽΩρα προσμένει μοναχή
ἢ ἄμαξα κάτω ἀπ' τὴ βροχή,
καὶ δὲν τὴ μέλει,
κι εἶναι σὰ νὰ τὴν τυραννᾶ
πιότερη ἢ ξένη γειτονιά
ποῦ δὲν τὴ θέλει.

Γρίλλιες δὲν εἶναι, μήτε αὐλὲς
περικοκλάδες βαθουλές·
δὲν ἔμειν' ἓνα
ἀπ' τὰ φανάρια στὴ σειρὰ
μὲ τὰ δυὸ μπρούτζινα φτερά,
τὰ σταυρωμένα.

Τ' ἀλογατάκια της, σιμά,
κάτω ἀπ' τὸν ἴδιο μουσαμὰ
κάνουν καρτέρι,
στὸν τόπο αὐτόν, τὸν θλιβερό,
πρᾶμα δὲ μένει ἀπὸ καιρό,
νὰ τῶχουν ταίρι.

Τ' ἀνώφλια ἐπέσαν κι οἱ ἀγκωνιὲς
κ' οἱ ἀνεμοπέραστες, στενές,
οἱ γαλαρίες·
κ' ἔφυγαν ἔντρομες, πολλές
κ' οἱ θύμησες, σὰν τὶς καλές,
σεμνὲς κυρίες.

Ἄδεια «βιττώρια» καὶ φτωχή,
πάρε μου ἐμένα τὴν ψυχὴ,
πάρε με ἐμένα
γιὰ ταξιδιώτη σου! κ' εὐθὺς
πᾶμε, ὅθε κίνησες ναρθής:
στὰ Περασμένα.

(Καθημερινές, 1939)

Ναπολέον Λαπαθιώτης (1888-1944)

«Νυχτερινό II» (Τα ποιήματα, 1939)

Ένα φεγγάρι πράσινο, μεγάλο,
πὸν λάμπει μὲς τὴ νύχτα, -τίποτ' ἄλλο.

Μιὰ φωνὴ γροικιέται μὲς τὸ σάλο
καὶ πὸν σὲ λίγο παύει, -τίποτ' ἄλλο.

Πέρα μακριά, κάποιον στερνὸ σινιάλο
τοῦ καραβιοῦ πὸν φεύγει, -τίποτ' ἄλλο.

Καὶ μόνον ἓνα παράπονο μεγάλο
στὰ βάθη τοῦ μυαλοῦ μου. -Τίποτ' ἄλλο.

Ναπολέον Λαπαθιώτης

[Τ' όνειρό μου πέθανε...]

Τ' όνειρό μου πέθανε, χθες αργά, το βράδυ.
Μόνος, τώρα, κι έρημος, τι μπορώ να πω;
Κι όμως, το 'ξερε καλά, το βαθύ του χάδι
πόσο τ' αγαπώ!

Μου κρατούσε συντροφιά, τις βαριές τις ώρες, 5
που τις τρέμει μοναχή, καθεμιά ψυχή,
μα όσο το 'χει δίπλα της, ας κυλούν οι μπόρες,
–δεν ανησυχεί!...

Τ' όνειρό μου πέθανε, χθες αργά, το βράδυ.
Πες, δεν έζησε ποτέ: Μην τ' αναπολείς... 10
Μα ο καημός μου, που έχασα το θερμό του χάδι,
Θε μου, είναι πολύς!

Κι όσο για τις άφωνα πονεμένες ώρες,
–ώρες δίχως όνειρο, σε μια ζωή πεζή- 15
τώρα, μόνο, το 'νιωσα, πόσο είν' αιμοβόρες,
–τώρα, που δε ζη...

Γράφτηκε στις 2.8.1941.

Γιάννης Σκαρίμπας (1893-1984)

Χορός συρτός (Εαυτούληδες, 1950)

Κάλλιο χορευταράς νά' μouna, πέρι
κόλλες που να κρατώ και μολυβάκια,
θάερνα συρτό χορό, χέρι με χέρι,
μ' όλα μας του γιαλού τα καραβάκια.

Κι έν' αφηλό τραγούδι για σιρόκους 5
θ' άρχιζα, γι' αφροπούλια και για ένα
γλαρό καράβι με πανιά και κόντρα φλόκους,
που θάρχονταν να μ' έπαιωνε και μένα.

Με χωρίς Καρυωτάκη, Πολυδούρη,
μόνο να τραγουδάν τριγύρω οι κάβοι, 10
κι οι πένες μου πενιές σ' ένα σαντούρι,
άσπρα πανιά σου οι κόλλες μου, καράβι!

Γιαλό-γιαλό να φεύγουμε και άντε!
να λέμε όλο για μάτια, όλο για μάτια,
κι εκεί -λες κομφετί μες στο λεβάντε- 15
όλα μου τα γραφτά χίλια κομμάτια!

Και, σαν χτισμένη εκεί από κιμωλία,
βαθιά να χάνεται η Χαλκίδα πέρα,
μ' όλα μου ανοιγμένα τα βιβλία,
καθώς μπουλούκι γλάροι στον αέρα... 20

Γιώργος Σεφέρης (1900-1971)

Σαλαμίνα της Κύπρου

... Σαλαμίνα τε
τας νυν ματρόπολις τώνδ'
αιτία στεναγμών.
ΠΕΡΣΑΙ

Κάποτε ο ήλιος του μεσημεριού, κάποτε φούχτες η ψιλή

βροχή
και τ' ακρογιάλι γεμάτο θρύψαλα παλιά πιθάρια.
Ασήμαντες οι κολόνες· μονάχα ο Άγιος Επιφάνιος
δείχνοντας μουντά, χωνεμένη τη δύναμη της πολύχρυσης

αυτοκρατορίας.

Τα νέα κορμιά περάσαν απ' εδώ, τα ερωτεμένα· 5
παλμοί στους κόλπους, ρόδινα κοχύλια και τα σφυρά
τρέχοντας άφοβα πάνω στο νερό
κι αγκάλες ανοιχτές για το ζευγάρι του πόθου.

Κύριος επί υδάτων πολλών,
πάνω σ' αυτό το πέραςμα. 10

Τότες άκουσα βήματα στα χαλίκια.
Δεν είδα πρόσωπα· σα γύρισα είχαν φύγει.
Όμως βαριά η φωνή σαν το περπάτημα καματερού,
έμεινε εκεί στις φλέβες τ' ουρανού στο κύλισμα της

θάλασσας
μέσα στα βότσαλα πάλι και πάλι: 15

«Η γης δεν έχει κρικέλια
για να την πάρουν στον ώμο και να φύγουν
μήτε μπορούν, όσο κι αν είναι διψασμένοι
να γλυκάνουν το πέλαγο με νερό μισό δράμι.
Και τούτα τα κορμιά 20
πλασμένα από ένα χώμα που δεν ξέρουν,
έχουν ψυχές.
Μαζεύουν σύνεργα για να τις αλλάξουν,
δε θα μπορέσουν· μόνο θα τις ξεκάμουν

- αν ξεγίνονται οι ψυχές. 25
 Δεν αργεί να καρπίσει τ' αστάχυ
 δε χρειάζεται μακρύ καιρό
 για να φουσκώσει της πίκρας το προζύμι,
 δε χρειάζεται μακρύ καιρό
 το κακό για να σηκώσει το κεφάλι, 30
 κι ο άρρωστος νους που αδειάζει
 δε χρειάζεται μακρύ καιρό
 για να γεμίσει με την τρέλα,
 νήσός τις έστι ...».
- Φίλοι του άλλου πολέμου, 35
 σ' αυτή την έρημη συννεφιασμένη ακρογιαλιά
 σας συλλογίζομαι καθώς γυρίζει η μέρα–
 Εκείνοι που έπεσαν πολεμώντας κι εκείνοι που
 έπεσαν χρόνια μετά τη μάχη·
 εκείνοι που είδαν την αυγή μες απ' την πάχνη
 του θανάτου
 ή, μες στην άγρια μοναξιά κάτω από τ' άστρα, 40
 νιώσανε πάνω τους μαβιά μεγάλα
 τα μάτια της ολόκληρης καταστροφής·
 κι ακόμη εκείνοι που προσεύχουνταν
 όταν το φλογισμένο ασάλι πριόνιζε τα καράβια:
 «Κύριε, βόηθα να θυμόμαστε 45
 πώς έγινε τούτο το φονικό·
 την αρπαγή το δόλο την ιδιοτέλεια,
 το στέγνωμα της αγάπης·
 Κύριε, βόηθα να τα ξεριζώσουμε ...".
- Τώρα καλύτερα να λησμονήσουμε πάνω σε τούτα τα
 χαλίκια· 50
 δε φελά να μιλάμε·
 τη γνώμη των δυνατών ποιος θα μπορέσει να τη γυρίσει;
 ποιος θα μπορέσει ν' ακουστεί;
 Καθένας χωριστά ονειρεύεται και δεν ακούει το βραχνά
 των άλλων.
- Ναι· όμως ο μαντατοφόρος τρέχει 55
 κι όσο μακρύτες κι αν είναι ο δρόμος του, θα φέρει
 σ' αυτούς που γύρευαν ν' αλυσοδέσουν τον Ελλήσποντο
 το φοβερό μήνυμα της Σαλαμίνας.

Φωνή Κυρίου επί των υδάτων.

Νήσος τις έστι.

60

(Γιώργος Σεφέρης, «...Κύπρον, ου μ'εθέσπισεν...», 1955 = Ημερολόγιο
Καταστρώματος Γ')

Σαλαμίνα, Κύπρος, Νοέμβρης '53

Γιώργος Σεφέρης

Θερινό ηλιοστάσι

Η'

Τ' άσπρο χαρτί σκληρός καθρέφτης
έπιστρέφει μόνο εκείνο πού ήσουν.

Τ' άσπρο χαρτί μιλά με τή φωνή σου,
τή δική σου φωνή
όχι εκείνη πού σ' άρέσει· 5
μουσική σου είναι ή ζωή
αυτή πού σπατάλησες.

Μπορεί νά τήν ξανακερδίσεις αν τού θέλεις
αν καρφωθείς σέ τούτο τ' άδιάφορο πράγμα
πού σέ ρίχνει πίσω
έκει πού ξεκίνησες. 10

Ταξίδεψες, είδες πολλά φεγγάρια πολλούς ήλιους
άγγιξες νεκρούς και ζωντανούς
ένιωσες τόν πόνο τού παλικαριού
και τού βογκητού τής γυναίκας 15
τήν πίκρα τού άγουρου παιδιού -
ό,τι ένιωσες σωριάζεται ανυπόστατο
αν δέν έμπιστευτείς τούτο τού κενό.
Ίσως νά βρείς εκεί ό,τι νόμισες χαμένο·
τή βάση τής νιότης, τού δίκαιο καταποντισμό
τής ήλικίας. 20

Ζωή σου είναι ό,τι έδωσες
τούτο τού κενό είναι ό,τι έδωσες
τού άσπρο χαρτί.

(Τρία κρυφά ποιήματα, 1966)

Οδυσσέας Ελύτης (1911-1996)

Ελένη (Προσανατολισμοί, 1940)

Με την πρώτη σταγόνα της βροχής σκοτώθηκε το κα-
λοκαίρι
Μουσκέψανε τα λόγια που είχανε γεννήσει αστροφεγγιές
Όλα τα λόγια που είχανε μοναδικό τους προσορισμόν Ε-
σένα!
Κατά που θ' απλώσουμε τα χέρια μας τώρα που δε μας
λογαριάζει πια ο καιρός
Κατά που θ' αφήσουμε τα μάτια μας τώρα που οι μακρι- 5
νές γραμμές ναυάγησαν στα σύννεφα
Τώρα που κλείσανε τα βλέφαρά σου απάνω στα τοπία
μας
Κι είμαστε - σα να πέρασε μέσα μας η ομίχλη -
Μόνοι ολομόναχοι τριγυρισμένοι απ' τις νεκρές εικόνες σου.

Με το μέτωπο στο τζάμι αγρυπνούμε την καινούργια οδύνη
Δεν είναι ο θάνατος που θα μας ρίξει κάτω μια που Εσύ 10
υπάρχεις
Μια που υπάρχει αλλού ένας άνεμος για να σε ζήσει ολά-
κερη
Να σε ντύσει από κοντά όπως σε ντύνει από μακριά η ελ-
πίδα μας
Μια που υπάρχει αλλού
Καταπράσινη πεδιάδα πέρ' από το γέλιο σου ως τον ήλιο
Λέγοντάς του εμπιστευτικά πως θα ξανασυναντηθούμε 15
πάλι
Όχι δεν είναι ο θάνατος που θ' αντιμετωπίσουμε
Παρά μια τόση δα σταγόνα φθινοπωρινής βροχής
Ένα θολό συναίσθημα
Η μυρωδιά του νοτισμένου χώματος μέσ' στις ψυχές μας
που όσο παν κι απομακρύνονται

Κι αν δεν είναι το χέρι σου στο χέρι μας 20
Κε αν δεν είναι το αίμα μας στις φλέβες των ονείρων σου
Το φως στον άσπιλο ουρανό
Κι η μουσική αθέατη μέσα μας ώ! μελαγχολική
Διαβάτισσα όσων μας κρατάν στον κόσμο ακόμα
Είναι ο υγρός αέρας η ώρα του φθινοπώρου ο χωρισμός 25
Το πικρό στήριγμα του αγκώνα στην ανάμνηση

Που βγαίνει όταν η νύχτα πάει να μας χωρίσει από το φως
Πίσω από το τετράγωνο παράθυρο που βλέπει προς τη
θλίψη

Που δε βλέπει τίποτε

Γιατί έγινε κιόλας μουσική αθέατη φλόγα στο τζάκι χτύ-
πημα του μεγάλου ρολογιού στον τοίχο

30

Γιατί έγινε κιόλας

Ποίημα στίχος μ' άλλον στίχο αχός παράλληλος με τη
βροχή δάκρυα και λόγια

Λόγια όχι σαν τ' άλλα μα κι αυτά μ' ένα μοναδικό τους
προορισμόν : Εσένα!

Οδυσσέας Ελύτης

Η τρελή ροδιά (Προσανατολισμοί, 1940)

- Σ' αυτές τις κάτασπρες αυλές όπου φυσά ο νοτιάς
Σφυρίζοντας σε θολωτές καμάρες, πέστε μου είναι η τρελή
ροδιά
Που σκιρτάει στο φως σκορπίζοντας το καρποφόρο γέ-
λιο της
Με ανέμους πείσματα και ψιθυρίσματα, πέστε μου είναι η
τρελή ροδιά
Που σπαρταράει με φυλλωσιές νιογέννητες τον όρθρο 5
Ανοίγοντας όλα τα χρώματα ψηλά με ρίγος θριάμβου;
- Όταν στους κάμπους που ξυπνούν τα ολόγυμνα κορίτσια
Θερίζουνε με τα ξανθά τους χέρια τα τριφύλλια
Γυρίζοντας τα πέρατα των ύπνων τους, πέστε μου είναι η
τρελή ροδιά
Που βάζει ανύποπτη μες τα χλωρά πανέργια τους τα 10
φώτα
Που ξεχειλίζει από κελαηδισμούς τα ονοματά τους, πέ-
στε μου
Είναι η τρελή ροδιά που μάχεται τη συνεφιά του κό-
σμου;
- Στη μέρα που απ' τη ζήλεια της στολίζεται μ' εφτά λογιώ
φτερά
Ζώνοντας τον αιώνιο ήλιο με χιλιάδες πρίσματα
Εκτυφλωτικά, πέστε μου, είναι η τρελή ροδιά 15
Που αρπάει μια χαίτη μ' εκατό βιτσιές στο τρέξιμο της
Ποτέ θλιμένη και ποτέ γκρινιάρα - πέστε μου, είναι η τρελή
ροδιά
Που ξεφωνίζει την καινούργια ελπίδα που ανατέλλει;
- Πέστε μου είναι η τρελή ροδιά που χαιρετάει τα μάκρη
Τινάζοντας ένα μαντήλι φύλλα από δροσερή φωτιά, 20
Μια θάλασσα ετοιμόγεννη με χίλια δυο καράβια,
Με κύματα που χίλιες δυο φορές κινάν και πάνε
Σ' αμύριστες ακρογιαλιές - πέστε μου, είναι η τρελή ροδιά
Που τρίζει τ' άρμενα ψηλά στο διάφανο αιθέρα;
- Πανύψηλα με το γλαυκό τσαμπί που ανάβει κι' εορτάζει 25

Αγέρωχο, γεμάτο κίνδυνο, πέστε μου είναι η τρελή ροδιά
Που σπάει με φως καταμεσής του κόσμου τις κακοκαιριές
του δαίμονα
Που πέρα ως πέρα την κροκάτη απλώνει τραχηλιά της
μέρας
Την πολυκεντημένη από σπαρτά τραγούδια, πέστε μου εί-
ναι η τρελή ροδιά
Που βιαστικά ξεθλυκώνει τα μεταξωτά της μέρας; 30

Σε μεσοφούστανα πρωταπριλιάς και σε τζιτζίκια δεκα-
πενταυγούστου,
Πέστε μου, αυτή που παίζει, αυτή που οργίζεται, αυτή
που ξελογιάζει
Τινάζοντας απ' τη φοβέρα τα κακά μαύρα σκοτάδια της,
Ξεχύνοντας στους κόρφους του ήλιου τα μεθυστικά πουλιά,
Πέστε μου, αυτή που ανοίγει τα φτερά στο στήθος των 35
πραγμάτων,
Στο στήθος των βαθιών ονείρων μας, είναι η τρελή ροδιά;

Οδυσσέας Ελύτης

Δώρο ασημένιο ποίημα

- Ξέρω πως είναι τίποτε όλ' αυτά και πως η γλώσσα 1
που μιλώ δεν έχει αλφάβητο
- Αφού και ο ήλιος και τα κύματα είναι μια γραφή συλ- 2
λαβική που την αποκρυπτογραφείς μονάχα στους και-
ρούς της λύπης και της εξορίας
- Κι η πατρίδα μια τοιχογραφία μ' επιστρώσεις διαδο- 3
χικές φράγκικες ή σλαβικές που αν τύχει και
βαλθείς για να την αποκαταστήσεις πας αμέσως φυλακή
και δίνεις λόγο
- Σ' ένα πλήθος Εξουσίες ξένες μέσω της δικής σου 4
πάντοτε
- Όπως γίνεται για τις συμφορές 5
- Όμως ας φανταστούμε σ' ένα παλαιών καιρών αλώνι 6
που μπορεί να 'ναι και σε πολυκατοικία ότι παίζουνε
παιδιά και ότι αυτός που χάνει
- Πρέπει σύμφωνα με τους κανονισμούς να πει στους 7
άλλους και να δώσει μιαν αλήθεια
- Οπότεν βρίσκονται στο τέλος όλοι να κρατούν στο χέρι 8
τους ένα μικρό
- Δώρο ασημένιο ποίημα. 9

(Το φωτόδεντρο και η Δέκατη τέταρτη ομορφιά, Ίκαρος 1971)

Κλείτος Κύρου (1921-2006)

Κραυγή 15

Μιλώ με σπασμένη φωνή δεν εκλιπαρώ
Τον οίκτο σας μέσα μου μιλούν χιλιάδες στόματα
Που κάποτε φώναζαν οργισμένα στον ήλιο
Μια γενιά που έψελνε τα δικαιώματά της
Κουνώντας λάβαρα πανηγυριού σειώντας σπαθιά 5
Γράφοντας στίχους εξαίσιους μιας πρώτης νεότητας
Ποτίζοντας τα σπαρτά με περίσσιο αίμα
Μικρά παιδιά που αφέθηκαν στο έλεος τ' ουρανού

Η γενιά μου ήταν μια αστραπή που πνίγηκε
Η βροντή της η γενιά μου καταδιώχτηκε 10
Σα ληστής σύρθηκε στο συρματοπλεγμα
Μοίρασε σαν αντίδωρο τη ζωή και το θάνατο
Οι άνθρωποι της γενιάς μου δεν πέθαιναν
Στα νοσοκομεία κραύγαζαν έξαλλοι στα εκτελεστικά
Αποσπάσματα τα χέρια τους ήταν μαγνήτες 15
Τρώγαν πικρό ψωμί κάπνιζαν εφημερίδες
Ζητώντας ευλαβικά μια θέση σ' αυτή τη γη

Όπου κι αν στάθηκαν οι σκιές τους ριζώναν
Άδικα προσπαθείτε δε θα ξεριζωθούν ποτέ
Θα προβάλλουν μπροστά στα τρομαγμένα σας μάτια 20
Τώρα τα καταλάβαμε όλα καταλάβαμε
Τη δύναμή μας και για τούτο μιλώ
Με σπασμένη φωνή που κλαίει
Κάθε φορά στη θύμησή τους

Από τη συλλογή *Κραυγές της νύχτας* (1960)

Άρης Αλεξάνδρου (1922-1978)

Ποιητική

1

Αξίζει δεν αξίζει
στέλνω τις εκθέσεις μου σε χώρες που δε γ' θνανε ακόμα
προδίνω τις κινήσεις ενός ήλιου
που πέφτει την αυγή δίπλα στις μάντρες
επικυρώνοντας με φως
τις εκτελέσεις

2

Η κάθε μου λέξη
αν την αγγίξεις με τη γλώσσα
θυμίζει πικραμύγδαλο.
Απ' την κάθε μου λέξη
λείπει ένα μεσημέρι με τα χέρια της μητέρας δίπλα στο
ψωμί
και το φως που έσταζε απ' το παιδικό κουτάλι στην
πετσέτα.

3

Η μόνη ξιφολόγχη μου
είταν το κρυφοκοίταγμα του φεγγαριού απ' τα σύννεφα.
Ίσως γι' αυτό δεν έγραψα ποτέ
στίχους τελεσίδικους σαν άντερα χυμένα
ίσως γι' αυτό εγκαταλείπουν ένας-ένας τα χαρτιά μου
και τους ακούω στις κουβέντες όσων δε μ' έχουνε διαβάσει.

Αη-Στράτης 1951

Από τη συλλογή *Άγονος γραμμή* (1952). Συγκεντρωτική έκδοση *Ποιήματα 1941-1974*.

Άρης Αλεξάνδρου

Με τι μάτια τώρα πια

(από τη συλλογή *Ευθύτης οδών*, 1959).

Βιάστηκες μητέρα να πεθάνεις.
Δεν λέω, είχες αρρωστήσει από φασισμό
κ' είταν λίγο το ψωμί έλειπα κ' εγώ στην εξορία
είτανε λίγος ο ύπνος κι ατέλειωτες οι νύχτες
μα πάλι ποιος ο λόγος να απελπιστείς προτού να κλείσεις 5
τα εξηντατέσσερα
μπορούσες νάσφιγγες τα δόντια
έστω κι αυτά τα ψεύτικα τα χρυσά σου δόντια
μπορούσες ν' αρπαζόσουνα απόνα φύλλο πράσινο
απ' τα γυμνά κλαδιά
απ' τον κορμό 10
μα ναι το ξέρω
γλυστράν τα χέρια κι ο κορμός του χρόνου δεν έχει φλούδα
να πιαστείς
όμως εσύ να τάμπηγες τα νύχια
και να τραβούσες έτσι πεντέξι-δέκα χρόνια
σαν τους μισοπνιγμένους που τους τραβάει ο χείμαρρος 15
κολλημένους στο δοκάρι του γκρεμισμένου τους σπιτιού.
Τι βαραίνουν δέκα χρόνια για να με ξαναδείς
να ξαναδείς ειρηνικότερες ημέρες και να πας
στο παιδικό σου σπίτι με τον φράχτη πνιγμένον στα λου-
λούδια
να ζήσεις μες στη δίκαιη γαλήνη 20
ακούγοντας τον πόλεμο
σαν τον απόμακρο αχό του καταρράχτη
νάχεις μια στέγη σίγουρη σαν άστρο
να χωράει το σπίτι μας την καρδιά των ανθρώπων
κι από τη μέσα κάμαρα- 25
όμως εσύ μητέρα βιάστηκες πολύ
και τώρα με τι χέρια ναρθείς και να μ' αγγίξεις μέσ'
από τη σίτα
με τι πόδια να ζυγώσεις εδώ πούχω τριγύρω μου τις πέ-
τρες σιγουρεμένες σαν ντουβάρια φυλακής
με τι μάτια τώρα πια να δεις πως μέσα δω χωράει
όλη η καρδιά του αυριανού μας κόσμου 30
τσαλαπατημένη

κι από τον δίπλα θάλαμο ποτίζει η θλίψη
σαν υγρασία σάπιου χόρτου.

Αργύρης Εφταλιώτης (1849-1923)

Η Αγγέλικα (1894)

Ἐγινε μεγάλη ταραχή σὰν πρωτοφάνηκε στὸ χωριὸ ἡ Αγγέλικα. Συνηθισμένος ὁ κόσμος ἀπὸ τὶς ντροπαλὲς καὶ συμμαζεμένες χωριατοποῦλες, βλέπει ἄξαφνα μέσα στὸ χωριὸ μιὰ κοπέλλα, ποῦ τοὺς φάνηκε σὰ θεά. Πρῶτο, ποῦ εἶταν κάτασπρη σὰ νὰ μὴν τὴν εἶδε ἥλιος ποτέ, δεύτερο, πρόσχαρη, γελαζόμενη καὶ ζωηρή, ποῦ τοὺς τρέλλαινε σὰ γελοῦσε καὶ τοὺς ἔδειχτε τὰ μεγάλα τῆς δόντια. Τρίτο, ποῦ δὲ φοροῦσε χωριάτικα, μόνο τῆς χώρας φορέματα. Μὰ τί πρῶτο, καὶ τί δεύτερο, καὶ τί δέκατο. Εἶτανε νὰ τὴν βλέπῃς καὶ νὰ μὴ χορταίνῃς.

Ἐπανάσταση ἔφερε στὸ χωριὸ ἡ Αγγέλικα. Οἱ καλοὶ χωριανοὶ δὲν τὸ λογάριζαν τέτοιο κακό. Ὁ σκοπὸς τοὺς εἶταν ἀθῶος. Αὐτοὶ ζητούσανε μιὰ καλὴ δασκάλισσα, νὰ μάθῃ τὰ κορίτσια τοὺς γράμματα. Γράφουνε λοιπὸ στὴ χώρα, καὶ σὲ λιγάκι ἔρχεται ἡ Αγγέλικα.

Σκολεῖο χτισμένο δὲν εἶχαν ἀκόμα. Τῆς νοικιάζουν ἓνα σπιτάκι, καὶ μέσα σ' αὐτὸ τὸ σπιτάκι ἄρχισε ἡ Αγγέλικα νὰ πολιτίζει τοῦ χωριοῦ τὰ κορίτσια. Ὡς ἐδῶ ἡ δουλειὰ πήγαινε καλά. Τὰ κορίτσια μάθαιναν πῶς τὸ ψωμὶ δὲν τρώγεται μέσα στὸ βιβλίο ἃ δὲ γίνῃ ἄρτος, καὶ σὰν τέλειωναν τὰ μαθήματα ἄρχιζε τὰργόχειρο. Καὶ τὸ βράδυ, σὰν πηγαίνανε στὰ σπίτια τοὺς, ἄλλη ἔδειχτε στὸν πατέρα τῆς μπιμπίλες, ἄλλη παντοῦφλες, κι ἄλλη κεντημένες καπνοσακούλες. Κι ὁ πατέρας τ'ἄβλεπε αὐτὰ καὶ καμάρωνε ποῦ τέλος πάντων εἶδαν ἀνθρωπισμὸ τὰ κορίτσια.

Ἡ δουλειὰ ὅμως δὲ σταμάτησε ὡς ἐδῶ. Οἱ μεγάλες οἱ κοπέλλες, ποῦ δὲν μποροῦσαν πιά νὰ πᾶνε σκολεῖο, δὲν ἔπρεπε νὰ μείνουν κι αὐτὲς πίσω. Πῶς νὰ βγοῦν οἱ μικρότερες ἀδερφάδες πιὸ ἄξιες καὶ πιὸ χαριτωμένες στὸν κόσμῳ! Ρίχτουνται λοιπὸν τῆς Αγγέλικας κ' ἡσυχία δὲν τῆς ἀφίνουν. Νυχτέρι δὲ γίνονται, ποῦ νὰ μὴν τὴν ἔχουνε στὴ μέση νὰ λέῃ ἱστορίες, νὰ ξηγᾶ συνήθειες τῆς χώρας, νὰ τραγουδάῃ τραγούδια τῆς χώρας, νὰ κόβῃ καὶ νὰ ράβῃ, κι αὐτὲς νὰ λησμονοῦν κάθε χωριάτικο παιχνίδι, τραγούδι καὶ παραμῦθι, καὶ νὰ κάθονται σὰ μαγεμένες ν' ἀκοῦν τὴν Αγγέλικα.

Εἶναι ἀλήθεια πῶς σὰν ἔφευγε ἡ δασκάλισσα στὸ σπιτάκι τῆς οἱ χωριατοποῦλες, –πῶς νὰ τὴν ξεχάσουν τὴν τέχνη!– τῆς κἀνανε χίλια περιγέλοια τῆς κακόμοιρης! Ἄλλη νὰ μιμᾶται τὴ φωνὴ τῆς, ἄλλη τὰσυνήθιστα τὰ λόγια τῆς, ἄλλη τὴ μαριόλική τῆς ματιά. Ἀθῶα περιγέλοια, δίχως ζούλια καὶ δίχως κακία, ἔτσι νὰ τῆς βροῦν κατιτὶς νὰ γελάσουν. Καὶ σὰ σκἀνανε στὸ γέλοιο, ἄρχιζαν πάλι νὰ τῆς θαμάζουν τὰ κόκκινα χεῖλη, τὰ κάτασπρα δόντια, τὸ μικρὸ ποδαράκι, τὴν περπατηξιά

της, τὰ στολιδάκια της, τὶς φορεσιές της, ὅλη της τὴ χάρη καὶ τὴν ὁμορφιά.

Καὶ μὲ τὸ βλέπε καὶ θάμαζε, ἄρχισαν οἱ χωριατοπούλες ν' ἀλλάζουνε συνήθειες. Ἡ ἀλλαγὴ αὐτὴ εἶτανε βέβαια σιγανὴ κι ἀπ' ἔξω μοναχά. Τὸ φυσικὸ της δὲν μπορούσε νὰ τ' ἀλλάξ' ἢ χωριατοπούλα. Ἄλλαζε τὸ λοιπὸ μερικὰ λόγια, μερικὰ φερσίματα, μερικὰ φορέματα καὶ στολίδια. Κι αὐτὸ ἴσια ἴσια εἶταν ποῦ τοὺς ἔκαμε τοὺς χωριανούς νὰ μὴν τὴν καλοβλέπουν τὴ λουσάτη ἐκείνη τὴ μάγισσα. Δὲν ἔσωναν πιά τώρα τὰ σπιτήσια τὰ τούλια καὶ τὰ λινομέταξα, ἔπρεπε νὰ φέρνουν κι ἀπὸ τὸ μαγαζὶ λογιῆς λογιῆς κορδέλλες, κουμπιὰ καὶ κουρέλλια. Καὶ τὸ χειρότερο, ποῦ ἡ μίμηση δὲν μπορούσε νὰ εἶναι σωστή, κ' ἔβλεπες ἄξαφνα καπελλῖνο καὶ γερντάνι μαζί, ἢ φράγκικο φαρμπαλᾶ καὶ κοντογούνι, ἢ κάτι τέτοιο. Ὁ πατέρας φυσικὰ δὲν τὰ κοίταζ' αὐτά. Ὁ πατέρας μέσα του τὰ καμάρωνε ἴσως. Ἐκεῖνο ποῦ τὸν πονοῦσε τὸν πατέρα εἶταν ἡ τσέπη, τὸ ἔξοδο, αὐτὴ εἶταν ἡ ἐπανάσταση ποῦ ἔβλεπε ὁ νοικοκύρης καὶ τὸν ἔπιανε τρομάρα. Κι ὅσο στολίζονταν ἡ κόρη του, τόσο τὴ φύλαγε αὐτὸς τὴ λιγδωμένη του γούνα, ἢ το μπαλωμένο του πόδημα.

Μῆτε δῶ δὲ σταμάτησε τὸ κακό. Ἡ Ἀγγέλικο, καθὼς εἶπαμε, εἶτανε ζωηρὴ καὶ μιλητικιά. Ἄρχισε λοιπὸ σιγὰ σιγὰ νὰ ψαλιδίζη καὶ τῆς χωριατοπούλας ἢ γλώσσα, κι ἄς εἶταν καὶ κανένας ξένος μπροστά της. Καμιὰ φορὰ ἔλεγε καὶ κατιτὶς ἀδιάντροπο τοῦ πατέρα της. Οἱ προεστοὶ κ' οἱ ἐφόροι εἶταν καλοὶ πατριῶτες κ' ἠθελαν τὴν πρόοδο τοῦ χωριοῦ. Ἡ νοικοκυρωσύνη τους ὅμως εἶταν κι ἀπὸ τὸν πατριωτισμὸ μεγαλύτερη, καὶ κάθε φορὰ ποῦ ἔπαιζαν τὰ κομπολόγια τους στὸ καφεενδάκι τους συλλογιούνταν πῶς νὰ τὴ συμμαζέψουνε λιγάκι αὐτὴν τὴ δασκάλισσα. Νὰ τὴ διώξουνε δὲν ταίριαζε. Μιὰ δασκάλισσα ἔπρεπε νάχουν. Ποιὸς ξέρει ἂ δὲν τοὺς ἤρχουνταν καὶ χειρότερη.

– Ἐγὼ τονε βρῆκα τὸν τρόπο, τοὺς λέει μιὰ μέρα ἕνας τους–Σπανὸ τὸν ἔλεγαν, ἂν καὶ δὲν εἶτανε σπανός. Νὰ τὴν **παντρέψουμε** τὴ δασκάλισσα. Θὰ νοικοκυρευτῆ καὶ θὰ συχάση κι αὐτὴ καὶ μεῖς.

– Ποῦ νὰ τὴν παντρέψης! Δὲν ἄκουσες τί ἔλεγε τὶς προάλλες, τῆς κόρης μου, πῶς εἶναι ντροπῆς νὰ τὴν παντρεύουν οἱ γονιοὶ της καὶ νὰ μὴ διαλέγη ἀπατὴ της τὸ παλικάρι της!

– Αἶ, τὴν ἀφίνουμε λοιπὸν καὶ τονε διαλέγη ἀπατὴ της. Λίγο τερτίπι κ' ἔγινε ἢ δουλειά.

Καλὴ τους τύχη ποῦ εἶχαν ἕναν ἀνοικονόμητο χουβαρντᾶ, τὸν πρωτομάστορα τὸ Μυζήθρα. Πηγαίνει ὁ Σπανὸς μιὰ βραδιὰ στὴν ταβέρνα, τοῦ ρίχτεται τοῦ Μυζήθρα, καὶ μὲ λίγα λόγια τὸν ἐτοιμάζει γιὰ τὸ τερτίπι.

– Τί κάθεσαι καὶ χάνεις τὴ νιότη σου καὶ τὴν ὁμορφιά σου; τοῦ λέει.

ποῦ θὰ τὴν ξαναβρῆς τέτοια Νεράϊδα, τέτοιο ἀφρό, τέτοιο κρῖνο; Τί καλλίτερο θές ἀπὸ μιὰ τέτοια γυναίκα; Τὸ δικό σου τῶχεις, τί πειράζει ἄ δὲν ἔχη καὶ προῖκα; Τρέχα σκάρωσε τῆς μιὰ πατινάδα. Ἄν τὴ φοβᾶσαι τὴν πατινάδα, ἕνα λουλούδι, μιὰ πρόφαση, καὶ τέλειωσε ἢ δουλειά. Τί χάνουμε τὰ λόγια μας; Πήγαινε σπίτι τῆς ἀπόψε νὰ κοιτάξης μὴν τύχη κι ἄρχισε νὰ καθίζη ὁ καινούριος ὁ τοῖχος. Πές πῶς σ' ἔστειλα γώ. Μὴ φοβᾶσαι· κάμε σὺ τὴν ἀρχή, κι ὅσο γιὰ τὰ στερνά, ἔννοια σου, καὶ γώ εἶμαι δῶ.

Ὁ Μυζήθρας στὴν ἀρχὴ τὰ πῆρε ὅλ' αὐτὰ γιὰ κοροϊδέματα τοῦ κύρ Σπανοῦ. Τὸν ἤξερε πῶς ἀγαποῦσε νὰ πειράζη τὸν κόσμο, καὶ δὲν πολυπρόσεξε. Σὰν πήγαινε ὅμως σπίτι του τὴ βραδιά ἐκείνη, ὁ Μυζήθρας δὲν τραγουδοῦσε καθὼς ποῦ συνήθιζε. Εἶτανε βυθισμένος σὲ παράξενες συλλογές. Ἦσυχία δὲν εἶχε. Γιατί τάχα νὰ κάμη τέτοιο χωρατὸ ὁ Σπανός; Γιατί νὰ μὴν εἶναι κι ἀλήθεια; Τί χάνει νὰ δοκιμάση; Ἄν πιτύχη ποιὸς ἄλλος μὲς στὸ χωριὸ θὰ ἔχη τέτοιο θησαυρὸ γιὰ γυναίκα; Ἄ δὲν πιτύχη καὶ τὸ μάθη ὁ κόσμος, καὶ τῆς βγάλουν τραγούδι, ἄς ὄψεται ὁ Σπανός, ποῦ στάθηκε ἡ αἰτία.

Ἀνέβαινε τὸν ἀνήφορο καὶ πήγαινε πρὸς τὸ σκολεῖο. Στάθηκε μιὰ στιγμή νὰ πάρη τὴν ἀναπνοή του. Ἔρριξε μιὰ ματιὰ πρὸς τὰ παράθυρα τῆς Ἀγγέλικας, καὶ τοῦ ἦρθε νὰ ξεσπάση στὸ τραγούδι ποῦ νὰ πάη καπνός. Κρατήθηκε ὅμως καὶ πῆγε μπρός. Φτάνει στὴν πόρτα. Ἡ καρδιά του ἔτρεμε τώρα, ὁ λαιμός του στέγνωσε, ἴδρος ψιλὸς τὸν περεχοῦσε. Σκύβει καὶ βλέπει ἀπὸ τὴν κλειδότηρα πρὶ νὰ χτυπήση. Μέσα στὸ χαγιάτι ἢ παρακόρη, ἢ θύρα ὅμως τῆς κάμαρας ἀνοιχτή, κ' ἡ Ἀγγέλικα μπρὸς σ' ἕνα τραπεζάκι καὶ κεντοῦσε.

– Καλὰ λέει ὁ Σπανός πῶς εἶναι Νεράϊδα ἢ διαόλισσα, εἶπε. Ὡς τόσο τί νὰ τῆς πρωτοπῶ σὰν ἔμπω! Αἶ, ἄς τῆς πῶ καλησπέρα, κ' ἔχει ὁ Θεὸς γιὰ τᾶλλα.

Χτυπάει τὴν πόρτα. Ἀνοίγει ἡ παρακόρη, καὶ μπαίνει μέσα ὁ πρωτομάστορας.

Ἡ Ἀγγέλικα σηκώνεται μισοτρομασμένη. Στάθηκε σὰ λαμπάδα, μὲ τὰ μαῦρα τῆς μάτια ὀρθάνοιχτα, σὰ νὰ τοῦ ἔλεγαν τί θέλει ἐκεῖ τέτοια ὥρα!

– Καλησπέρα σας, κ' ἕνα λυχνάρι, τῆς λέει, νὰ ρίξω μιὰ ματιὰ στὸ κατώγι, γιατί ὁ καινούριος ὁ τοῖχος λὲν πῶς καθίζει, καὶ μ' ἔστειλε ὁ κύρ Σπανός νὰ κοιτάξω.

– Μαροῦλα, φωνάζει ἡ Ἀγγέλικα, ἄναψ' ἕνα φῶς καὶ δός το τοῦ Μάστορα νὰ κοιτάξη. Ἐλπίζω πῶς δὲν εἶναι τίποτε.

– Ἐγὼ κοίταξα καλὰ ἀπ' ἔξω καὶ νὰ σᾶς πῶ δὲν παρετήρησα τίποτις.

Ὡς τόσο ἄς δοῦμε κι ἀπὸ μέσα.

Κατεβαίνει στὸ κατώγι, καὶ σὲ λιγάκι ξανανεβαίνει καὶ λέει πῶς δὲν ἔχει φόβο ὁ τοῖχος, καὶ νὰ μὴν τὸ κάμη μήτε λόγο, νὰ μὴν τρομάξει ὁ κόσμος τοῦ κάκου, καὶ δὲ στέλνει σκολειὸ τὰ κορίτσια του.

Ἐδῶ στάθηκε μιὰ στιγμή ὁ Μυζήθρας μπροστά της. Ὁ Μυζήθρας δὲν εἶταν ἄσκημο παλικάρι. Εἶταν ἀψηλός, μεγάλα καστανὰ μάτια καὶ μικρὸ μουστάκι λεβέντικο, εἶταν καὶ γλυκομίλητος. Ἐλα ὅμως ποῦ δέθηκε ἡ γλώσσα του τώρα! Τί νὰ τῆς πῆ, ποῦ εἶταν κ' ἡ παρακόρη παρέξω!

– Ἄς δοῦμε μιὰ καὶ στὸ Σκολειὸ μέσα, λέει ἄξαφνα, ἐκεῖ ποῦ κοίταζε γύρω τοὺς τοίχους.

– Καὶ παίρνει τὸ λυχνάρι, καὶ πηγαίνει μοναχός του στὴν κάμαρα τοῦ Σκολειοῦ νὰ συλλογιστῆ πῶς ν' ἀρχίσῃ τὴν ὁμιλία.

– Λᾶτε νὰ δῆτε, τῆς φωνάζει ἀπὸ μέσα.

Ἡ Ἀγγέλικα πηγαίνει στὴν κάμαρα τοῦ Σκολειοῦ.

Ἐφεγγε δὲν ἔφεγγε μέσα στὴ μεγάλη ἐκείνη τὴν κάμαρα μὲ τὸ μικρὸ τὸ λυχνάρι. Ἡ Ἀγγέλικα περπάτηξε λαφριά λαφριά καὶ πῆγε καὶ στάθηκε μπροστά του σὰν ἄγαλμα, μὲ τὸ ἀμελημένο της φόρεμα, μὲ τὰ μαῦρα της μάτια, μὲ τὸν ἄσπρο τὸ λαιμό της, καὶ μὲ τὰ δύο της χεράκια σφιγμένα κοντὰ στὰ στήθια σὰ νὰ μισοκρύνωνε.

– Αὐτὴ τὴ χαραμάδα πρέπει νὰ εἶδε ὁ κύρ Σπανὸς καὶ φοβήθηκε. Λίγο σουβᾶ θέλει καὶ τίποτις ἄλλο. Τὸ σπίτι εἶναι γερό, μᾶς βγήκε καὶ καλορρίζικο. Ὅλες μας οἱ κοπέλλες ἀθροπεύουν ἐδῶ μέσα.

– Καλωσύνη σας νὰ τὸ λέτε αὐτό· καὶ τοῦ χαμογέλασε ἡ Ἀγγέλικα.

– Δασκάλισά μου, ἐμεῖς οἱ χωριανοὶ τὰ λέμε ἴσια τὰ πράματα. Θὰ σᾶς ἔλεγα καὶ μιὰ ἄλλη ἀλήθεια, ἃ δὲ φοβούμεν πῶς ἴσως τὸ πάρετε ἄσκημα.

– Σὰν τί ἀλήθεια; τοῦ κάνει ἡ Ἀγγέλικα, καὶ πάει ἓνα βῆμα κοντήτερά του.

– Πῶς εἶναι μιὰ ψυχὴ στὸ χωριὸ ποῦ πάει νὰ τρελλαθῆ μὲ τασᾶς.

– Καλὲ τί μοῦ λές! Καὶ ποιά νὰ εἶναι, νὰ σὲ χαρῶ, αὐτὴ ἡ ψυχὴ; πές μου το τώρα ποῦ δὲ μᾶς ἀκού καὶ κανέννας.

– Κι ἃ θυμώσετε;

– Σοῦ τὸ τάζω πῶς δὲ θυμώνω, ὅποιος κι ἂν εἶναι. Γιατί νὰ θυμώσω;

– Καλὰ, νὰ σᾶς τὸ πῶ τὸ λοιπόν. Εἶναι ἓνας, ποῦ δὲν εἶναι γέρος, δὲν εἶναι καὶ φτωχός. Δὲν ξέρει πολλὰ γράμματα, εἶδε ὅμως στὸν καιρὸ του

λιγάκι κόσμο. Ἐξω τὴν ἔμαθε τὴν τέχνη του. Εἶναι λοιπὸν καὶ τεχνίτης. Δὲν ξέρει νὰ λήη τὸν πόνο του σὰ βιβλίο, ξέρει ὅμως νὰ τὸν τραγουδάη σὰν τὸ πουλὶ μὲς στὰ δάση. Δὲν ξέρει νὰ χαιρετάη φράγκικα, μὰ ξέρει ν' ἀγαπᾶ καὶ νὰ χαδεύη ρωμαίικα.

– Καὶ τὸνομά του; ρωτάει ἡ Ἀγγέλικα χτυπώντας τὸ ποδαράκι της.

– Δὲν μπορῶ νὰ τὸ πῶ τὸνομά του· δὲν ἀποκοτῶ. Καὶ σταμάτησε ὁ Μυζήθρας.

– Νὰ εἶναι ἔτσι ἀψηλός, νόστιμος, παλικάρῶς, γλυκομίλητος; ρωτάει πάλι ἡ Ἀγγέλικα γελώντας.

– Δὲν μπορῶ, δὲν μπορῶ νὰ σᾶς πῶ. Πάει νὰ σβύση ὁ νοῦς μου σὰν αὐτὸ τὸ λυχνάρι. Καὶ βάζει τὸ λυχνάρι σ' ἓνα θρανί, καὶ κοιτάζει χάμω συλλογισμένος.

– Τί ἔπαθες, παλικάρι μου; τί ἔχει ὁ καημένος!

Γυρίζει τότες ὁ Μυζήθρας καὶ τὴν καλοκοιτάζει καὶ τῆς λέει:

Δὲν εἶναι πρᾶμα ν' ἀρρωστᾶ, πρᾶμα νὰ θανατώνη, Σὰν τὴν ἀγάπη τὴν κρυφὴ ποῦ δὲν ξεφανερώνει.

Ἡ δασκάλισσα, ἂν καὶ φυσικὰ κάτι ἔννοιωσε, ἢ ὅμως ἤθελε νὰ παίξῃ καὶ νὰ περάσῃ τὴν ὥρα της, ἢ εἶχε ὄρεξη ν' ἀκούσῃ κι ἄλλα, κ' ἔκανε τὴν ἀνήξερη ἀκόμα.

– Ἐχεις ἀγάπη μὲς στὴν καρδιά σου, καθὼς βλέπω, τοῦ λέει. Καὶ ποιά νὰ εἶναι ἡ ἄτυχη αὐτὴ ἀγαπητικιά, ποῦ δὲν τὸ ξέρει τί πόνο τὴν ἔχεις;

Καὶ τῆς ρίχτει τώρα φλογερὴ ματιὰ ὁ Μυζήθρας, καὶ τῆς μουρμουρίζει:

Ἀγγελικοῦλα ζάχαρη, κι Ἀγγελικοῦλα μέλι, Κι Ἀγγελικοῦλα κρυὸ νερὸ ποῦ πίνουν οἱ Ἀγγέλοι.

Δὲν μποροῦσε πιά ἡ Ἀγγέλικα νὰ καμωθῇ πῶς δὲν ἔννοιωθε. Ἀρχίσανε νὰ τῆς ἔρχονται σύγκρα. Δὲν εἶτανε φρόνιμο νὰ μείνῃ κοντὰ του. Μποροῦσε νὰ σκύψῃ κιόλας νὰ τὴν φιλήσῃ. Τραβήχτηκε λοιπὸ δυὸ βήματα, πῆρε τὸ συνηθισμένο τὸν ἀέρα της σὰν ἔβλεπε ξένο, καὶ,

– Λοιπὸ δὲν ἔχει τίποτις ὁ τοῖχος, τοῦ κάνει. Ἄς εἶσαι καλὰ γιὰ τὸν κόπο σου. Καὶ πῆγε μέσα.

Ὁ Μυζήθρας τὰ εἶχε χαμένα. Τὸν ἔδερνε ἡ ἀγάπη κ' ἡ ντροπή. Κοιτάζει γύρω του νὰ δῇ πῶς νὰ φύγῃ χωρὶς νὰ τὸν ξαναδῇ ἢ περήφανη ἢ Ἀγγέλικα. Βλέπει τὴν πόρτα ποῦ ἔβγαιναν τὰ κορίτσια σὰ σκόλαζαν, τὴν ἀνοίγει, κ' ἴσια ἔξω, χωρὶς μήτε ν' ἀκουστῇ τὸ περπάτημά του.

Σὰ βγῆκ' ἔξω ἀπὸ τὴν αὐλή, καὶ κατέβαινε τὸν κατήφορο, καὶ τονε χτύπησε τ' ἀγέρι, καὶ συνέφερε, χάθηκε ἢ ντροπή καὶ τοῦ ἔμεινε ἢ ἀγάπη. Καὶ σὰν τράβηξε ἀκόμα παρακάτω, κ' εἶδε μπροστά του τὸν κάμπο, καὶ τὸ φεγγάρι νὰ παίζει στὰ κύματα, ξύπνησε τὸ χουβαρνταλίκι μὲς στὴν καρδιά του, καὶ διαλάληξε ἀμέσως ὁ κόσμος μὲ τὸ τραγούδι του:

Καλονυχτίζω μιὰ ψυχὴ καὶ τῶνομα δὲ λέγω. Κι ἄ μελετήσω τῶνομα βουρκώνουμαι καὶ κλαίγω.

- Πῆτε μου, πῆτε μου κι ἄλλα, νὰ σᾶς χαρῶ, ἀπ' αὐτὰ τὰ δαιμονισμένα σας λιανοτραγούδα, -ἔλεγε μιὰ βραδινὴ στίς κοπέλλες ἢ Ἀγγέλικα, ἐκεῖ ποῦ ἔραβαν καὶ κεντούσανε γύρω στοῦ νυχτεριοῦ τὸ λυχνάρι. - Εἶναι γλυκὰ γλυκὰ καὶ νόστιμα, εἶναι μυρωδάτα σὰν τὸ βασιλικό, πῆτε μου κι ἄλλα, πεθαίνω γιὰ τὰ χωριάτικὰ σας αὐτὰ τὰ ζουμπουλάκια, ποῦ τὰ καταφρονεῖτε, καημένες, μὰ δὲν ξέρετε τί θησαυρὸ ἔχετε! Ἄχ, χωριὸ καὶ πάλι χωριό! Ποῦ νὰ βρῆ κανέναν τέτοιο νυχτέρι στὴ χώρα! Ποῦ ν' ἀκούση τέτοια μοσκομυρισμένα τραγούδια! Θὰ τὰ μάθω, θὰ τὰ μάθω καὶ γὼ αὐτὰ τὰ τραγούδια. Δὲν μπορῶ πιά νὰ ζήσω δίχως αὐτὰ.

Κι ἄρχισε ἀμέσως νὰ ψιλοτραγουδάη σ' ἓνα σκοπὸ τοῦ χωριοῦ:

Κυπαρισσάκι μου ψηλό, σκύψε νὰ σοῦ λαλήσω, Ἔχω δυὸ λόγια νὰ σοῦ πῶ, κι ἀπὲ νὰ ξεψυχήσω.

Καὶ δὸς του γέλοια οἱ κοπέλλες, ποῦ πήγανε νὰ λωλαθοῦνε μαζί της.

- Τί ὁμορφα τὰ τραγουδάει, σὰ νὰ γεννήθηκε στὸ χωριὸ ἢ μαριολεμένη! φωνάζανε.

- Μπά! καὶ μήγαρη δὲ γεννήθηκα σὲ χωριό; Τὴν καημένη μὲ φέρανε στὴ χώρα μικρὴ μικρὴ, -μήτε μάννα εἶχα μήτε πατέρα. Ὁ καημένος ὁ θεὸς μου ὁ Παπᾶ Φέστας μὲ πῆρε στὴ χώρα καὶ μὲ πρόκοψε. Τὴ θυμοῦμαι τὴ δύστυχη τὴ μάννα μου σὰ νὰ εἶτανε χτές. Νά! ἔτσι φαίνονταν. Ὅλοι μοῦ ἔλεγαν πῶς τῆς ἔμοιαζα.

Καὶ παίρνει μιὰ μαγουλίκα, καὶ τὴν τριγυρίζει στὸ κεφάλι της, καὶ τις κοιτάζει μὲ ἡμερη καὶ συλλογισμένη ματιά. Εἶταν ἀληθινὴ ζουγραφία τώρα.

Οἱ χωριατοπούλες κάθονται καὶ τὴ βλέπουν ἀμίλητες καὶ συγκινημένες· δυὸ τρεῖς δάκρυσαν κιόλας.

- Εἶσαι δική μας, Ἀγγέλικα, καὶ βγάλτ' ἀπὸ τὸ νοῦ σου πῶς θὰ μᾶς φραγκέψης, τῆς λέει ἢ μιὰ τους, ἢ μεγαλύτερη.

- Ἐγὼ νὰ σᾶς φραγκέψω, ἀγάπη μου; Θεὸς νὰ φυλάξη! Κοιτάξτε νὰ μὴ μὲ φραγκέψετε σεῖς τώρα ποῦ ξανάγινα πάλι χωριατοπούλα. Μιὰ βδομάδα καὶ θὰ μοῦ τραγουδάς τὸ τραγούδι τῆς νύφης.

Ἐμειναν ὅλες ξερές. Βάζουν τὰ ροῦχαιρα χάμω, βλέπουν ἢ μιὰ τὴν ἄλλη, ἀρχινοῦν ἓνα τσιριχτὸ σὰ λωλές, πηδοῦν ὄρθιες, καὶ τριγυροῦν τὴν Ἀγγέλικα, νὰ μάθουν τί τρέχει.

– Ἀφήστε με νὰ σᾶς τὰ πῶ. Νά! ἀπλὸ πρᾶμα· ἀγάπησα ἓνα παλικᾶρι, καὶ θὰ τὸ πάρω. Μὴ ζουλέψετε. Δὲν εἶναι καμιανῆς ἀρραβωνιαστικός. Εἶναι ἀπὸ τὸν ἄλλο τὸ μαχαλά. Δὲν εἶναι γέρος, δὲν εἶναι καὶ φτωχός. Δὲν ξέρει πολλὰ γράμματα, ξέρει ὅμως τὴν τέχνη του. Δὲν μπορεῖ νὰ μοῦ τὴν πῆ τὴν ἀγάπη του σὰ βιβλίο, ξέρει ὅμως καὶ τραγουδᾷ σὰν τὸ πουλὶ μὲς στὰ δάση.

– Καὶ τὸνομά του; φωνάζουν ὅλες.

– Τὸνομά του; Ἐνα πρᾶμα ποῦ γίνεται νόστιμο μὲ τὸ μέλι.

– Ὁ Μυζήθρας! φωνάζει ἡ μεγαλύτερη.

– Λοιπὸν ἐσὺ ποῦ τὸν ἔννοιωσες, θάρθης νὰ στολίσης τὴ νύφη. Ὁ γάμος γίνεται στὸ σπίτι τοῦ κυρ Σπανοῦ.

Κ' ἔτσι ἔγινε. Ὁ Σπανὸς πῆρε ὅλη τὴ δουλειὰ ἀπάνω του, σὰν πατέρας τῆς ὀκαημένος.

Ἡ Ἀγγέλικα, καὶ καλὰ νὰ γίνῃ νύφη σωστὴ τοῦ χωριοῦ. Μῆτε οἱ τρέμουσες λείπανε, μῆτε τὰ χίλια ἄλλα τὰ στολίδια καὶ τὰ γλέντια, ποῦ κάνουν τοὺς χωριανούς νὰ λέν τὸ γάμο *χαρά*.

Ὅσο γιὰ τὸ γαμπρό, αὐτὸς πιά συμμαζεμὸ δὲν εἶχε. Ὡς καὶ στὴ στεφάνωση ἀπάνω ἔσκυψε κ' εἶπε τοῦ κυρ Σπανοῦ:

– Εἶμαι Βασιλιάς, ἡ Ἀγγέλικα εἶναι κορόνα μου, καὶ τοῦ λόγου σου ὀ Βεζίρης μου.

Καὶ δὲν ἔλεγε ψέματα. Σὰ Βεζίρης τὴ βόλεψε τὴ δουλειὰ ὀ κυρ Σπανός. Αὐτὸς εἶταν ποῦ πῆγε καὶ τῆς φύσηξε τὴ φωτιά τῆς Ἀγγέλικας ὕστερ' ἀπὸ κείνη τὴ βραδινὴ. Αὐτὸς ἔκαμε καὶ τὴν προξενιά τῆς Μυζήθραινας· καὶ σὲ δυὸ βδομάδες εἶταν ὅλα τελειωμένα, κ' ἡ Μυζήθραινα κατασταλαγμένη μὲ τὸ γιόκα τῆς καὶ μὲ τὴ νύφη τῆς, κὶ ἀποφασισμένη νὰ ζήσει μαζί τους, νὰ κοιτάζῃ, ἔλεγε, τὰ ἐγγονάκια τῆς, σὰν πῆγαινε ἡ Ἀγγέλικα στὸ Σκολειό.

Κ' ἔτσι νοικοκυρεύτηκε ἡ δασκάλισσα, ντύνουνταν καὶ μιλοῦσε καὶ φερνότανε σὰν ὄλον τὸν κόσμον, γλύτωσαν καὶ τοῦ χωριοῦ οἱ κοπέλλες ἀπὸ τὴν τρέλλα νὰ θέλουν καὶ καλὰ νὰ φαίνονται Φράγκισσες.

(Αργύρης Εφταλιώτης, *Νησιώτικες ιστορίες*, εκδ. Φέξη, Αθήνα 1911, σσ. 59-66).

Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης (1851-1911)

Ὁ Ἔρωτας στὰ χιόνια (1896)

Καρδιά τοῦ χειμῶνος. Χριστούγεννα, Ἄις-Βασίλης, Φῶτα.

Καὶ αὐτὸς ἐσηκῶνετο τὸ πρωί, ἔρριπτεν εἰς τοὺς ὤμους τὴν παλιὰν πατατούκαν του, τὸ μόνον ρουῆχον ὅπου ἐσώζετο ἀκόμη ἀπὸ τοὺς πρὸ τῆς εὐτυχίας τοῦ χρόνου, καὶ κατήρχετο εἰς τὴν παραθαλάσσιον ἀγορὰν, μορμυρίζων, ἐνῶ κατέβαινε ἀπὸ τὸ παλαιὸν μισογκρεμισμένον σπίτι, μὲ τρόπον ὥστε νὰ τὸν ἀκούη ἡ γειτόνισσα:

- Σεβτᾶς εἶν' αὐτός, δὲν εἶναι τσορβᾶς...- ἔρωντας εἶναι, δὲν εἶναι γέρωντας.

Τὸ ἔλεγε τόσο συχνά, ὥστε ὅλες οἱ γειτονοπούλες ὅπου τὸν ἤκουαν τοῦ τὸ ἐκόλλησαν τέλος ὡς παρατσούκλι: «Ὁ μπάρμπα-Γιαννιὸς ὁ Ἔρωντας».

Διότι δὲν ἦτο πλέον νέος, οὔτε εὐμορφος, οὔτε ἄσπρα εἶχε. Ὅλα αὐτὰ τὰ εἶχε φθείρει πρὸ χρόνων πολλῶν, μαζὶ μὲ τὸ καράβι, εἰς τὴν θάλασσαν, εἰς τὴν Μασσαλίαν.

Εἶχε ἀρχίσει τὸ στάδιόν του μὲ αὐτὴν τὴν πατατούκαν, ὅταν ἐπρωτομπαρκάρησε ναύτης εἰς τὴν βομβάρδαν τοῦ ἐξαδέλφου του. Εἶχε ἀποκτήσει, ἀπὸ τὰ μερδικὰ του ὅσα ἐλάμβανεν ἀπὸ τὰ ταξίδια, μετοχὴν ἐπὶ τοῦ πλοίου, εἶτα εἶχε ἀποκτήσει πλοῖον ἰδικόν του, καὶ εἶχε κάμει καλὰ ταξίδια. Εἶχε φορέσει ἀγγλικὲς τσόχες, βελούδινα γελέκα, ψηλὰ καπέλα, εἶχε κρεμάσει καδένες χρυσὲς μὲ ὠρολόγια, εἶχε ἀποκτήσει χρήματα· ἀλλὰ τὰ ἔφαγεν ὅλα ἐγκαίρως μὲ τὰς Φρύνας εἰς τὴν Μασσαλίαν, καὶ ἄλλο δὲν τοῦ ἔμεινε εἰμὴ ἡ παλιὰ πατατούκα, τὴν ὁποίαν ἐφόρει πεταχτὴν ἐπ' ὤμων, ἐνῶ κατέβαινε τὸ πρωί εἰς τὴν παραλίαν, διὰ νὰ μπαρκάρη σύντροφός με καμμίαν βρατσέραν εἰς μικρὸν ναῦλον, ἢ διὰ νὰ πάγη μὲ ξένην βάρκαν νὰ βγάλη κανένα χταπόδι ἐντὸς τοῦ λιμένος.

Κανένα δὲν εἶχε εἰς τὸν κόσμον, ἦτον ἔρημος. Εἶχε νυμφευθῆ, καὶ εἶχε χηρεύσει, εἶχε ἀποκτήσει τέκνον, καὶ εἶχε ἀτεκνωθῆ.

Καὶ ἀργὰ τὸ βράδυ, τὴν νύκτα, τὰ μεσάνυκτα, ἀφοῦ ἔπινεν ὀλίγα ποτήρια διὰ νὰ ξεχάσῃ ἢ διὰ νὰ ζεσταθῆ, ἐπανήρχετο εἰς τὸ παλιόσπιτο τὸ μισογκρεμισμένον, ἐκχύνων εἰς τραγούδια τὸν πόνον του:

Σοκάκι μου μακρύ-στενό, με την κατεβασιά σου,
κάμε κ' έμένα γείτονα με την γειτόνισά σου.

Άλλοτε παραπονούμενος εϋθύμως:

Γειτόνισσα, γειτόνισσα, πολυλογοῦ και ψεύτρα,
δέν εἶπες μία φορά κ' έσύ, Γιαννιό μου έλα μέσα.

Χειμών βαρύς, έπι ήμέρας ό ούρανός κλειστός. Έπάνω εις τὰ βουνά
χιόνες, κάτω εις τόν κάμπον χιονόνερον. Η πρωία ενθύμιζε τὸ δημῶδες:

Βρέχει, βρέχει και χιονίζει,
κι ό παπάς χειρομυλίζει.

Δέν έχειρομυλίζειν ό παπάς, έχειρομυλίζειν ή γειτόνισσα, ή πολυλογοῦ και
ψεύτρα, τοῦ ἄσματος τοῦ μπάρμπα-Γιαννιοῦ. Διότι τοιοῦτον πράγμα ἦτο·
μυλωνοῦ έργαζομένη με την χειρα, γυρίζουσα τόν χειρόμυλον.
Σημειώσατε ότι, τόν καιρόν εκείνον, τὸ αρχοντολόγι τοῦ τόπου τὸ εἶχεν εις
κακόν του νὰ φάγη ψωμι ζυμωμένον με ἄλευρον ἀπο νερόμυλον ἢ
άνεμόμυλον, κ' έπρωτίμα τὸ δια χειρομύλου ἄλεσμένον.

Και εἶχεν πελατείαν μεγάλην, ή Πολυλογοῦ. Έγυάλιζεν, εἶχε μάτια
μεγάλα, εἶχε βερνίκι εις τὰ μάγουλά της. Εἶχεν ένα ἄνδρα, τέσσαρα
παιδιά, κ' ένα γαιδουράκι μικρόν δια νὰ κουβαλᾷ τὰ ἀλέσματα. Όλα τὰ
ἀγαποῦσε, τόν ἄνδρα της, τὰ παιδιά της, τὸ γαιδουράκι της. Μόνον τόν
μπάρμπα-Γιαννιόν δέν ἀγαποῦσε.

Ποῖος νὰ τόν ἀγαπήση αὐτόν; Ἦτο ἔρημος εις τόν κόσμον.

*

**

Και εἶχε πέσει εις τόν ἔρωτα, με την γειτόνισσαν τήν Πολυλογοῦ, δια νὰ
ξεχάση τὸ καρᾶβι του, τὰς Λαῖδας τῆς Μασσαλίας, τήν θάλασσαν και τὰ
κύματά της, τὰ βάσανά του, τὰς ἀσωτίας του, τήν γυναῖκα του, τὸ παιδί
του. Και εἶχε πέσει εις τὸ κρασί δια νὰ ξεχάση τήν γειτόνισσαν.

Συχνὰ όταν επανήρχετο τὸ βράδυ, νύκτα, μεσάνυκτα, και ή σκιά του,
μακρά, ὑψηλή, λιγνή, με την πατατούκαν φεύγουσαν και γλιστροῦσαν
ἀπο τοὺς ὤμους του, προέκυπτεν εις τόν μακρόν, στενὸν δρομίσκον, και αἱ
νιφάδες, μυῖαι λευκαί, τολύπαι βάμβακος, έφέροντο στροβιληδόν εις τόν
ἀέρα, και έπιπτον εις τήν γῆν, και έβλεπε τὸ βουνὸν ν' ἀσπρίζη εις τὸ
σκότος, έβλεπε τὸ παράθυρον τῆς γειτόνισσας κλειστόν, βωβόν, και τόν
φεγγίτην νὰ λάμπη θαμβά, θολά, και ἤκουε τόν χειρόμυλον νὰ τρίζη

ἀκόμη, καὶ ὁ χειρόμυλος ἔπαυε, καὶ ἤκουε τὴν γλῶσσαν τῆς ν' ἀλέθη, κ' ἐνθυμεῖτο τὸν ἄνδρα τῆς, τὰ παιδιὰ τῆς, τὸ γαῖδουράκι τῆς, ὅπου αὐτὴ ὅλα τὰ ἀγαποῦσε, ἐνῶ αὐτὸν δὲν ἐγύριζε μάτι νὰ τὸν ἰδῆ, ἐκαπνίζετο, ὅπως τὸ μελίτσι, ἐσφλομώνετο, ὅπως τὸ χταπόδι, καὶ παρεδίδετο εἰς σκέψεις φιλοσοφικὰς καὶ εἰς ποιητικὰς εἰκόνας.

- Νὰ εἶχεν ὁ ἔρωτας σαῖτες!... νὰ εἶχε βρόχια... νὰ εἶχε φωτιές... Νὰ τρυποῦσε μὲ τὶς σαῖτες τοῦ τὰ παραθύρια... νὰ ζέσταινε τὶς καρδιές... νὰ ἔσθηνε τὰ βρόχια τοῦ ἀπάνω στὰ χιόνια... Ἐνας γέρο-Φερετζέλης πιάνει μὲ τὶς θηλιές τοῦ χιλιάδες κοτούφια.

Ἐφαντάζετο τὸν ἔρωτα ὡς ἓνα εἶδος γερο-Φερετζέλη, ὅστις νὰ διημερεύη πέραν, εἰς τὸν ὑψηλόν, πευκόσκιον λόφον, καὶ ν' ἀσχολῆται εἰς τὸ νὰ στήνῃ βρόχια ἐπάνω εἰς τὰ χιόνια, διὰ νὰ συλλάβῃ τὶς ἀθῶες καρδιές, ὡς μισοπαγωμένα κοσσύφια, τὰ ὅποια ψάχνουν εἰς μάτην, διὰ ν' ἀνακαλύψουν τελευταίαν τινα χαμάδα μείνασαν εἰς τὸν ἐλαιῶνα. Ἐξέλιπον οἱ μικροὶ μακρυλοὶ καρποὶ ἀπὸ τὰς ἀγριελαίας εἰς τὸ βουνὸν τοῦ Βαραντᾶ, ἐξέλιπον τὰ μύρτα ἀπὸ τὰς εὐώδεις μυρσίνας εἰς τῆς Μαμοῦς τὸ ρέμα, καὶ τώρα τὰ κοσσυφάκια τὰ λάλα μὲ τὸ ἀμαυρὸν πτέρωμα, οἱ κηρομύται οἱ γλυκεῖς καὶ αἱ κίχλαι αἱ εὐθυμοὶ πίπτουσι θύματα τῆς θηλιᾶς τοῦ γερο-Φερετζέλη.

*

**

Τὴν ἄλλην βραδιὰν ἐπανήρχετο, ὄχι πολὺ οἰνοβαρῆς, ἔρριπτε βλέμμα εἰς τὰ παράθυρα τῆς Πολυλογοῦς, ὕψωνε τοὺς ὤμους, κ' ἐμορμύριζεν:

- Ἐνας Θεὸς θὰ μᾶς κρίνῃ... κ' ἓνας θάνατος θὰ μᾶς ξεχωρίσῃ.

Καὶ εἶτα μετὰ στεναγμοῦ προσέθετε:

- Κ' ἓνα κοιμητήρι θὰ μᾶς σμίξῃ.

Ἀλλὰ δὲν ἤμποροῦσε, πρὶν ἀπέλθῃ νὰ κοιμηθῆ, νὰ μὴν ὑποψάλῃ τὸ σύνθημα τοῦ:

*Σοκάκι μου μακρύ-στενό, μὲ τὴν κατεβασιά σου,
κᾶμε κ' ἐμένα γείτονα μὲ τὴν γειτόνισσά σου.*

Τὴν ἄλλην βραδιὰν, ἢ χιῶν εἶχε στρωθῆ σινδῶν, εἰς ὅλον τὸν μακρόν, στενὸν δρομίσκον.

- Ἄσπρο σινδόνι... νὰ μᾶς ἀσπρίση ὅλους στοῦ μάτι τοῦ Θεοῦ... ν' ἀσπρίσουν τὰ σωθικά μας... νὰ μὴν ἔχουμε κακὴ καρδιὰ μέσα μας.

Ἐφαντάζετο ἀμυδρῶς μίαν εἰκόνα, μίαν ὀπτασίαν, ἐν ξυπνητὸν ὄνειρον. Ὡσὰν ἡ χιών νὰ ἰσοπεδώσῃ καὶ ν' ἀσπρίση ὅλα τὰ πράγματα, ὅλας τὰς ἁμαρτίας, ὅλα τὰ περασμένα: Τὸ καράβι, τὴν θάλασσαν, τὰ ψηλὰ καπέλα, τὰ ὠρολόγια, τὰς ἀλύσεις τὰς χρυσαῖς καὶ τὰς ἀλύσεις τὰς σιδηρᾶς, τὰς πόρνας τῆς Μασσαλίας, τὴν ἀσωτίαν, τὴν δυστυχίαν, τὰ ναυάγια, νὰ τὰ σκεπάσῃ, νὰ τὰ ἐξαγνίσῃ, νὰ τὰ σαβανώσῃ, διὰ νὰ μὴ παρασταθοῦν ὅλα γυμνὰ καὶ τετραηλισμένα, καὶ ὡς ἐξ ὀργίων καὶ φραγκικῶν χορῶν ἐξερχόμενα, εἰς τὸ ὄμμα τοῦ Κριτοῦ, τοῦ Παλαιοῦ Ἡμερῶν, τοῦ Τρισαγίου. Ν' ἀσπρίση καὶ νὰ σαβανώσῃ τὸν δρομίσκον τὸν μακρὸν καὶ τὸν στενὸν μὲ τὴν κατεβασίαν του καὶ μὲ τὴν δυσωδίαν του, καὶ τὸν οἰκίσκον τὸν παλαιὸν καὶ καταρρέοντα, καὶ τὴν πατατούκαν τὴν λερὴν καὶ κουρελιασμένην: Νὰ σαβανώσῃ καὶ νὰ σκεπάσῃ τὴν γειτόνισσαν τὴν πολυλογοῦ καὶ ψεύτραν, καὶ τὸν χειρόμυλόν της, καὶ τὴν φιλοφροσύνην της, τὴν ψευτοπολιτικὴν της, τὴν φλυαρίαν της, καὶ τὸ γυάλισμά της, τὸ βερνίκι καὶ τὸ κοκκινάδι της, καὶ τὸ χαμόγελόν της, καὶ τὸν ἄνδρα της, τὰ παιδιὰ της καὶ τὸ γαῖδουράκι της: Ὅλα, ὅλα νὰ τὰ καλύψῃ, νὰ τὰ ἀσπρίσῃ, νὰ τὰ ἀγνίσῃ!

*

**

Τὴν ἄλλην βραδιάν, τὴν τελευταίαν, νύκτα, μεσάνυκτα, ἐπανῆλθε μεθυσμένος πλειότερον παράποτε.

Δὲν ἔστεκε πλέον εἰς τὰ πόδια του, δὲν ἐκινεῖτο οὐδ' ἀνέπνεε πλέον.

Χειμῶν βαρὺς, οἰκία καταρρέουσα, καρδιά ρημασμένη. Μοναξία, ἀνία, κόσμος βαρὺς, κακός, ἀνάληγτος. Ὑγεία κατεστραμμένη. Σῶμα βασανισμένον, φθαρμένον, σωθικὰ λυωμένα. Δὲν ἤμποροῦσε πλέον νὰ ζήσει, νὰ αἰσθανθῇ, νὰ χαρῇ. Δὲν ἤμποροῦσε νὰ εὖρη παρηγορίαν, νὰ ζεσταθῇ. Ἐπὶε διὰ νὰ σταθῇ, ἔπὶε διὰ νὰ πατήσῃ, ἔπὶε διὰ νὰ γλιστρήσῃ. Δὲν ἐπάτει πλέον ἀσφαλῶς τὸ ἔδαφος.

Ἡῦρε τὸν δρόμον, τὸν ἀνεγνώρισεν. Ἐπιάσθη ἀπὸ τὸ ἀγκωνάρι. Ἐκλονήθη. Ἀκούμβησε τὶς πλάτες, ἐστύλωσε τὰ πόδια. Ἐμορμύρισε:

- Νὰ εἶχαν οἱ φωτιᾶς ἔρωτα!... Νὰ εἶχαν οἱ θηλιᾶς χιόνια...

Δὲν ἤμποροῦσε πλέον νὰ σχηματίσῃ λογικὴν πρότασιν. Συνέχεε λέξεις καὶ ἐννοίας.

Πάλιν ἐκλονήθη. Ἐπιάσθη ἀπὸ τὸν παραστάτην μιᾶς θύρας. Κατὰ λάθος ἤγγισε τὸ ρόπτρον. Τὸ ρόπτρον ἤχησε δυνατά.

- Ποιὸς εἶναι;

Ἦτο ἡ θύρα τῆς Πολυλογοῦς, τῆς γειτόνισσας. Εὐλογοφανῶς θὰ ἠδύνατό τις νὰ τοῦ ἀποδώσῃ πρόθεσιν ὅτι ἐπεχειρεῖ ν' ἀναβῆ, καλῶς ἢ κακῶς, εἰς τὴν οἰκίαν της. Πῶς ὄχι;

Ἐπάνω ἐκινουῦντο φῶτα καὶ ἄνθρωποι. Ἴσως ἐγίνοντο ἐτοιμασίαι. Χριστοῦγεννα, Ἄις-Βασίλης, Φῶτα, παραμοναί. Καρδιά τοῦ χειμῶνος.

- Ποιὸς εἶναι; εἶπε πάλιν ἡ φωνή.

Τὸ παράθυρον ἔτριξεν. Ὁ μπάρμπα-Γιαννιὸς ἦτο ἀκριβῶς ὑπὸ τὸν ἐξώστην, ἀόρατος ἄνωθεν. Δὲν εἶναι τίποτε. Τὸ παράθυρον ἐκλείσθη σπασμωδικῶς. Μίαν στιγμὴν ἄς ἀργοποροῦσε!

Ὁ μπάρμπα-Γιαννιὸς ἐστηρίζετο ὄρθιος εἰς τὸν παραστάτην. Ἐδοκίμασε νὰ εἶπῃ τὸ τραγούδι του, ἀλλ' εἰς τὸ πνεῦμα του τὸ ὑποβρύχιον, τοῦ ἤρχοντο ὡς ναυάγια αἱ λέξεις:

«Γειτόνισσα πολυλογοῦ, μακρῦ-στενὸ σοκάκι!...»

Μόλις ἤρθρωσε τὰς λέξεις, καὶ σχεδὸν δὲν ἠκούσθησαν. Ἐχάθησαν εἰς τὸν βόμβον τοῦ ἀνέμου καὶ εἰς τὸν στρόβιλον τῆς χιόνος.

- Καὶ ἐγὼ σοκάκι εἶμαι, ἐμορμύρισε... ζωντανὸ σοκάκι.

Ἐξεπιάσθη ἀπὸ τὴν λαβὴν του. Ἐκλονήθη, ἐσαρρίσθη, ἐκλινε καὶ ἔπεσεν. Ἐξηπλώθη ἐπὶ τῆς χιόνος, καὶ κατέλαβε μὲ τὸ μακρὸν του ἀνάστημα ὅλον τὸ πλάτος τοῦ μακροῦ στενοῦ δρομίσκου.

Ἄπαξ ἐδοκίμασε νὰ σηκωθῆ, καὶ εἶτα ἐναρκώθη. Εὗρισκε φρικώδη ζέστην εἰς τὴν χιόνα.

«Εἶχαν οἱ φωτιὲς ἔρωτα!... Εἶχαν οἱ θηλιὲς χιόνια!»

Καὶ τὸ παράθυρον πρὸ μιᾶς στιγμῆς εἶχε κλεισθῆ. Καὶ ἂν μίαν μόνον στιγμὴν ἤργοπόρει, ὁ σύζυγος τῆς Πολυλογοῦς θὰ ἔβλεπε τὸν ἄνθρωπον νὰ πέσῃ ἐπὶ τῆς χιόνος.

Πλὴν δὲν τὸν εἶδεν οὔτε αὐτὸς οὔτε κανεὶς ἄλλος. Κ' ἐπάνω εἰς τὴν χιόνα ἔπεσε χιών. Καὶ ἡ χιών ἐστοιβάχθη, ἐσωρεύθη δυὸ πιθαμάς, ἐκορυφώθη. Καὶ ἡ χιών ἐγινε σινδῶν, σάβανον.

Καὶ ὁ μπάρμπα-Γιαννιὸς ἄσπρισεν ὄλος, κ' ἐκοιμήθη ὑπὸ τὴν χιόνα, διὰ
νὰ μὴ παρασταθῇ γυμνὸς καὶ τετραηλισμένος, αὐτὸς καὶ ἡ ζωὴ του καὶ
αἱ πράξεις του, ἐνώπιον τοῦ Κριτοῦ, τοῦ Παλαιοῦ Ἡμερῶν, τοῦ Τρισαγίου.

Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης

Απόλαυσις στη γειτονιά (1900)

-Ετελείωσε;... αλήθεια;

-Τώρα ξεψύχησε.

-Και τον εμεταλάβανε;

-Θα τον θάψουν με παπάδες;

-Έζησε ως δεκαπέντε ώρες.

Από παράθυρον εις αυλόπορταν, από εξώστην εις δώμα, από χαμόγειον εις ανώγειον, επετούσαν το πρωί οι πτερόεντες αυτοί διάλογοι μεταξύ των γειτονισσών. Και μεγάλη περιέργεια εφέρετο ελαφρά εις τον αέρα.

-Η άμοιρη η μάννα! κλαίει και δέρνεται.

-Ο πατέρας, ο έρμος, λείπει.

-Και δεν του ντελεγραφούνε να'ρθη;

-Είπαν πως του ντελεγραφήσανε.

-Που βρίσκεται;

-Στη Λειβαδιά, μου' παν, ή στο Λιδωρίκι.

-Στα Σάλωνα, όχι στην Λειβαδιά!

-Στην Σαντορίνη, όχι στα Σάλωνα!

-Η δόλια η μαννούλα τα τραβά όλα.

-Και δε λυπήθηκε τα νιάτα του;... Δεκαοχτώ χρονών παιδί, ακούς εσύ!

-Και τι μορφόπαιδο! τι σεμνό και συλλογισμένο περπατούσε!

-Ακόμα δεν ίδρωνε το μουστάκι του! Κι έκαμε τη ζωή του χαλάλι!

-Στην κοιλιά είχε χτυπηθεί;

-Στο στομάχι, παραπάνω, στο στήθος, κοντά στο βυζί.

-Στο υπογάστριο, όχι στο στήθος!

-Με μαχαίρι;

-Με μαχαίρι!

-Δεν ήξευρε να χτυπηθεί, το ελάχιστο, στο πόδι! είπε η μία.

-Στο σπίτι μέσα μαχαιρώθηκε;

-Απάνω, στο Αστεροσκοπείο.

-Στο Θησείο, καλέ, όχι στο Αστεροσκοπείο!

-Κι' έζησε δεκαπέντε ώρες;

-Μάλιστα· από εψές το δειλινό ως τα σήμερα το πρωί.

-Και τι να λιμπιστεί; Το επήρε κατάκαρδα, ως τόσο.

-Κείνο το κορίτσι το μελαχροινό!

-Είδες μαύρη που ήταν· μα νόστιμη, αλήθεια.

-Τι είναι; τι είναι; ηρώτησε μία άνιφτη, αχτένιστη, η οποία τώρα ακόμη εξήλθεν από το υπόγειον δωμάτιον όπου εκατοικούσε.

-Να, ο Μιχαλάκης που σκοτώθηκε.

-Ποιος Μιχαλάκης;

-Κείνο το παιδί της κυρίας Βασιλειάδους, που περνούσ' από 'δω.

-Α; ο Μιχαλάκης, της κυρίας Βασιλειάδους; και γιατί σκοτώθηκε;

-Εσύ μονάχα δεν είσ' από 'δω; Δεν άκουσες τίποτα;

-Όχι· γιατί σκοτώθηκε;

-Θέλεις να σου πω το γιατί; Να, από έρωτα, το καημένο.

-Και ποιαν αγαπούσε;

-Θα τον θάψουν, λέει με παπάδες; Έδωκε ο Μητροπολίτης την άδεια;

-Να, ο παπα-Γρηγόρης του είπε: δεν σε μεταλαβαίνω αν δεν ξαγορευθείς...

-Κι εκείνο τι είπε; Μπόρεσε και μίλησε;

-Κι εκείνο τού είπε: Κανένας δεν φταίγει, παπά μου· εγώ μονάχος μου το έκανα. Εφταξούσιος δεν ήμουν; Εφταξούσιος βέβαια.

-Και τού' χε πάρει κατάκαρδα; Λένε πως την αγαπούσε από μικρή.

-Από δώδεκα χρονών την αγαπούσε. Δώδεκα χρονών εκείνος, ένδεκα αυτή.

-Και το φώναζε, το είχε μεγάλο μεράκι. Η θα την πάρω, μητέρα μου, ή θα σκοτωθώ.

-Το είπε και τού' κανε.

-Τι αίστημα!

-Μα εκείνη δεν τον αγαπούσε; έλαβε καιρόν να ερωτήσει η άνιφτη, η τελευταία εξελθούσα από το ισόγειον, προς την αυλόπορταν, όπου ίσαντο δύο ή τρεις γυναίκες, ενώ άλλαι τρεις ή τέσσαρες ανταπεκρίνοντο προς ταύτας υψηλά από μπαλκόνια ή παράθυρα, ως χελιδόνες εις τας φωλεάς των, υπό τα γείσα των στεγών.

-Τι μορφόπαιδο! κρίμα!

-Τώρα, έχει φύγει απ' τη γειτονιά η μικρή εκείνη;

-Νανία την έλεγαν, θαρρώ, ή πως την έλεγαν; Ανιψιά τής κυρία-Παναγιώτους, που την έχει πάρει ψυχοπαίδα, επειδής είναι άκληρη.

-Α! της κυρία-Παναγιώτους;

-Μαύρη, χλωμή, με μεγάλα μάτια, νόστιμη, συμπαθητικιά· μάτια που έσφαζαν.

-Να που έσφαξαν ένανε.

-Έχει φύγει από 'δω απ' το μαχαλά με τη μητέρα της· είναι πέντ' έξι μήνες.

-Με ποια μητέρα της; με τη θεια της, την ψυχομάννα της.

-Και πού κοντά κάθισαν τώρα;

-Ποιος ξέρει; Στη Νεάπολη, ψηλά επάνω.

-Στο Κολωνάκι, όχι στη Νεάπολη!

-Κι εκείνη δεν τον αγάπασε; ηρώτησεν πάλι η ακτένιστη.

-Εκείνη κοιτάζε πολλούς· είχε αργολάβους. Έκανε αργολαβίες με το μεροκάματο.

-Δεν θα είναι παραπάν' από δεκάξι χρονών κορίτσι.

-Ως δεκαεφτά θα είναι.

-Δεκαεφτά, δεκαοχτώ, τόσο...

-Θα πάει τάχα να κλάψει στην κάσα του; Θα πάει στον τάφο του να κλάψει;

-Και πότε θα τον θάψουν;

-Θα τον ξενυχτίσουν τάχα; ή σήμερα το δειλινό θα τον πάν;

-Μα ετελείωσε για τα καλά; Είπαν πως ψυχομαχούσε.

-Ξεψύχησε, καλέ, τον αλλάζουν· θέλετε να τον ζωντανέψετε πίσω;

-Αχ! η μάννα η άμοιρη!

Αριστερά, εις την πρώτην καμπήν της οδού, εις στενόν δρομίσκον, υπήρχε μικρά κομψή οικία, ανήκουσα εις την οικογένειαν του νέου του αυτοκτονήσαντος.

Η οικογένεια κατώκει εις το ισόγειον.

Ο θάλαμος, όπου είχαν εξαπλωμένον τον νεκρόν, είχε δύο παράθυρα ημιανοικτά προς τον δρόμον.

Έξω, επί του πεζοδρομίου, γύρω εις το παράθυρον, εσηματίζετο πυκνόν ημικύκλιον από γυναίκας, παιδιά του δρόμου, γείτονας και διαβάτας. Ο νεκρός ηπλωμένος επί της κλίνης εις το μέσον, δύο λαμπάδες έκαιον, η μήτηρ εξηκολούθει να κλαίει σπαρακτικώς. Οκτώ ή δέκα πρόσωπα, οικείοι ή συγγενείς, ίσταντο όρθιοι περί την κλίνην. Τέσσαρες ή πέντε γυναίκες εκάθηντο ολόγυρα.

Πας διαβάτης ίστατο έξω διά να ίδη. Αι γυναίκες της γειτονιάς, μη χορταίνουσαι να βλέπουν, εσπόγγιζον διαρκώς τα τόσον εύκολα δάκρυα. Ηκούοντο ψιθυρισμοί:

-Ωχ! Κρίμα στο νέο!

-Δε λυπήθηκε τα νιάτα του!

-Πώς άλλαξε το πρόσωπο του!

-Σαν να κοιμάται είναι!

-Να, τώρα θα μας μιλήσει!

-Να μίλαε της μητέρας του, να την παρηγορήση!

-Δεν τον έπαιρνε ξώψυχα!

-Δεν ήξερε να μη χτυπήσει δυνατά!

-Δεν το έκανε καλύτερα με ρεβόλβερο, μπορούσε να μην τον έπαιρνε καλά η σφαίρα.

-Δεν έπαιρνε τίποτις από το φαρμακείο να πιει, να του δώσουνε αντιφάρμακο! είπε μία.

-Δεν κατάπινε τίποτα σπίρτα, να του δίνανε γιατρικό να τα ξέρναε!
είπεν άλλη.

-Ωχ! κρίμας!

-Αχ! η δόλια η μαννούλα!

Επάνω εις μίαν ταράτσαν ίσταντο το πρωί της άλλης ημέρας τρεις νεαράι γυναίκες, τέσσερα ή πέντε κοράσια, ηλικίας μεταξύ πέντε και δέκα ετών και μία γεροντοτέρα. Η ταράτσα έβλεπεν εις τινά γειτονικήν αυλήν, αντίκρυζε δε πλαγιώτερον ολίγον προς την δυτικήν θύραν, την νοτιοδυτικήν γωνίαν και το μικρόν κωδωνοστάσιον του ενοριακού ναού της συνοικίας.

-Να, τον φέρνουνε!

-Είναι κόσμος κάμποσος!

-Να το καπάκι· να τα φανάρια· να κι ο Σταυρός!

-Να κι οι παπάδες!

-Πού είναι η κάσα;

-Ω, λουλούδια και κακό· νά τος, νά τος!

-Πού 'ναι τος, μαμά; πού 'ναι τος;

Και η μικρά κορασίς ανερριχάτο προσκολλώμενη εις τον θριγκόν, κύπτουσα απλήστως, με κίνδυνον να πέσει.

-Δε φαίνεται καλά· είναι κόσμος μπροστά... ωχ! δεν μπορούν να σταθούν παράμερα!

-Σταθήτε, καλέ, στην άκρη!...

-Να, τον πάνε μες στην εκκλησιά!...

-Καλά-καλά δεν τον είδαμε.

-Εγώ δεν είδα, μαμά!...

-Θα τον ιδούμε τώρα που θα τον βγάλουν έξω! θα πάρουν τον κάτω δρόμο.

-Στο κάτω νεκροταφείο δεν θα τον παν;

-Μπορούν να τον παν και στο απάνω· μα αλλάζουν πάντα το δρόμο...

-Κόσμος που μπαίνει μες στην εκκλησιά!

-Να ο αδελφός του, με δύο φίλους που τον κρατούν μπράτσο.

-Πού 'ναι, μαμά, πού 'ναι;

-Να, τώρα πάει μέσα...

-Πάνε μέσα όλοι· και δεν είδαμε τη μάννα του.

-Πού να ιδείς, τόσος κόσμος!

-Αχ! η δόλια του η μαννούλα!... πώς δε λυπήθηκε τα νιάτα του!...

- Ο πατέρας λείπει, λένε, δεν είν' εδώ.

- Η έρμ' η μάννα τα τραβά όλα!

Ηκούσθη κλάψιμον παιδίου ανερχόμενον από τον θάλαμον δια της θύρας προς την ταράτσαν.

-Ο γυιος σου κλαίει, Σταματούλα!

-Τι να το κάμω; ζαλίζεται να το σκύβω στην ταράτσα· δεν θα ιδώ τίποτα· ας κλάψει!

Εφάνη κίνησις τις ανθρώπων περί τας δύο θύρας του ναού, την δυτικήν και την πλαγίαν· άνθρωποι εισήρχοντο δρομαίως ή εξήρχοντο.

-Τι είναι, καλέ; τ' είναι;

-Κάτι τρέχει· τι να είναι;

-Μην ήρθε ο πατέρας του σκοτωμένου και τρέχουν έτσι;

-Μα του ντελεγραφήσανε τάχα; Και πρόφταινε να 'ρθει;

-Μην ελιγοθύμησε η μάνα του;

-Γιατί τρέχει έτσι ο κόσμος;

-Μην έπεσε κανένα παιδί απ' το γυναικίτη; σαν φωνές ακούω, κλάηματα.

-Απ' το γυναικίτη;

-Η κουμπάρα η Θεδώρα, που πήγε τώρα στην εκκλησιά· δε βαστούσε· ήθελε να ιδεί· έγκυος με το παιδί στην αγκαλιά.

-Μην της έπεσε το παιδί απ' τα χέρια, καθώς θα έσκυβε απ' το γυναικίτη;

-Τι λες, καλέ; Πώς σου φάνηκε αυτό;

-Δεν ξέρω κι εγώ τι να πω. Άλλες κάμποσες πηγαίνουν και καβαλικεύουν στα στασίδια, απ' οπίσω απ' τον ψάλτη για να ιδούνε... Μα η κουμπάρα θ' ανέβηκε στο γυναικίτη.

-Ακόμα τρέχουν!... Η μάνα του νεκρού θα λιγοθύμησε... Αυτό θα είναι!

-Ακούστε να σας πω!... μην ήρθε 'κείνη η αραπίτσα η Νανία, που αγαπούσε ο σκοτωμένος;... Είπαν πως γι' αυτήν σκοτώθηκε.

-Και μην έπεσε απάνω στο νεκρό, αβάσταχτα, τραβώντας τα μαλλιά της!...

-Ποιός να ξέρει!... Να' ξερα, θα πήγαινα στην εκκλησιά!...

-Από πού να μάθει κανείς!...

-Νά, ο μπαρμπα-Λιμπέρης!... Ε, μπαρμπα-Λιμπέρη! μπαρμπα-Λιμπέρη!

Η μικρά κορασίς είδε μεταξύ του πλήθους έξω του ναού ένα συγγενή της μητρός της ιστάμενον και ήρχισε να φωνάζει ακράτητα:

-Μπαρμπα-Λιμπέρη! μπαρμπα-Λιμπέρη! Ε, μπαρμπα-Λιμπέρη!

Αλλ' εκεί όπου ίστατο ο καλούμενος φυσικά υπήρχον πλειότεροι θόρυβοι και η φωνή της παιδίσκης δεν θα έφθανε ν' ακουσθεί.

-Μπαρμπα-Λιμπέρη! Λιμπέρη! ε Λιμπέρη! δεν ακούς!... Θείε Λιβέριε! Λιμπέρη! Ε μπαρμπα-Λιμπέρη!

Τον έκραζε δια να έλθει, να τας ειπεί τι είχε συμβή εντός του ναού και πόθεν η κίνησις εκείνη, την οποίαν τους εφάνη ότι παρετήρησαν.

Αλλά πιθανόν να μη είχε συμβεί τίποτε και βέβαιον ότι ο μπαρμπα-
Λιμπέρης δεν θα ήξευρε τίποτε να τας είπη και αν ακόμη ήκουε τας
φωνάς της μικράς ανειψιάς του.

-Μα γιατί δεν ακούει, καλέ; κουφός είναι;

-Να, τώρα τον ανησπάζονται, είπεν η γραία· ησυχάσατε· τώρα θα
βγουν· άρχισαν κι ανησπάζονται.

-Πώς το ξέρεις;

-Βγαίνουν ένας-ένας απ' την εκκλησιά· ανησπάζονται και
βγαίνουν... Τώρα θα τον βγάλουν.

-Θα τον βγάλουν, γιαγιά, γλήγορα;

-Τώρα, σε λιγάκι.

Ηκούσθησαν και πάλιν οι κλαυθμοί του παιδιού, υποκάτωθεν
ακριβώς της ταράτσας.

-Σταματούλα, δεν ακούς; το παιδί έσκασε να κλαίει!

-Ας κλάψει· ζαλίζεται να τον σκύβω στην ταράτσα και δε θα ιδώ
τίποτε.

-Να, τώρα θα βγουν έξω.

-Μα γιατί άργησαν;

-Αργούν πολύ.

-Αχ! πότε θα βγουν;

-Θα τον ιδούμε, μαμά; θα τον ιδώ κι' εγώ;

-Τώρα θα βγουν.

-Μα πώς αργούν ακόμα;

-Να τώρα πήραν στα χέρια το Σταυρό, τα φανάρια.

-Να, βγαίνουν.

-Να οι παπάδες!

-Να, τώρα θα βγει το λείψανο!

-Πού' ναι το, μαμά; που' ναι το;

-Να!

-Ωχ! μαύρος, μαύρος, που έγινε! απ' τη μαχαιριά τάχα; χύθηκε το
αίμα· πώς μαύρισε!

-Εγώ δεν βλέπω, μαμά!... μαμά!

-Να, εκεί· βαστάξου καλά, μη σκύβεις.

-Αχ! καημένα νιάτα! κρίμας! κρίμας!

-Η άχαρη η μαννούλα του!

-Να την! κείνη η ντελικάτη, η μαυροφόρα· μπαίνει μες στο αμάξι
μαζί με άλλες δύο...

-Πού είναι την, μαμά;...

-Τώρα μπήκε μες στην καρότσα· πάνε!

-Αχ! μαύρη μαννούλα!

-Κρίμα στα νιάτα του!

-Κρίμα στα νιάτα του!

-Θεός σχωρέσ' τονε!

-Θεός σχωρέσ'τον!

Και το βάσανον του ατυχούς νεκρού έμελλεν οσονούπω να τελειώσει. Απήλθε με την ελπίδα να εύρει εις άλλον κόσμον ολιγωτέραν περιέργειαν.

(1900)

(Από την κριτική έκδοση του Ν.Δ.Τριανταφυλλόπουλου)

Κωνσταντίνος Θεοτόκης (1872-1923)

Το πίστομα (1898, συλλογή: Κορφιάτικες ιστορίες)

Όταν ύστερα από την αναρχία πού'χεν ανταριάσει τον τόπο δίνοντας εις όλα τα κακά στοιχεία το ελεύτερο να πράξουν κάθε λογής ανομία, η τάξη είχε πάλε στερεωθεί, κ' είχε δοθεί αμνηστία στους κακούργους, τότες επίστρεφαν τούτοι απ' τα βουνά κι από τα ξένα στα σπίτια τους, κι ανάμεσα στους άλλους που ξαναρχόνταν, εγύριζε στο χωριό του κι ο Μαγουλαδίτης Αντώνης Κουκουλιώτης.

Είτουν τότες ώς σαράντα χρονών, κοντός, μαυριδερός, μ' όμορφα πυκνά σγουρά γένια και με σγουρότατα μαύρα μαλλιά. Το πρόσωπό του είχε χάρη και το βλέμμα του είτουν χαϊδευτικό και ήμερο αγκαλά κι αντίφεγγε με πράσινες αναλαμπές· το στόμα του όμως είτουν μικρότατο και κοντό δίχως χείλια.

Ο άνθρωπος τούτος, πριν ακόμα ρεμπελέψουν ο κόσμος, είχε παντρευτεί. Κι όταν πήρε των βουνών το δρόμο, για το φόβο της εξουσίας, άφηκε τη γυναίκα του μόνη στο σπίτι και τούτη δεν του εστάθη πιστή, αλλά με άλλον (νομίζοντας ίσως πως ο Κουκουλιώτης είτουν σκοτωμένος ή αλλιώς πεθαμένος) είχε πιάσει έρωτα κι απ' τον έρωτα τούτον είχε γεννηθεί παιδί που άξαινεν ωστόσο χαριτωμένα και που η γυναίκα περσά αγαπούσε.

Εγύριζε λοιπόν ο ληστής στο χωριό του την ώρα όπου βάφουν τα νερά. Κ' εμπήκε ξάφνωσ σπίτι του χωρίς κανείς να το προσμένει, εμπήκε σα θανατικό, αναπάντεχα τέλεια, κ' εκατατρόμαξεν η άτυχη γυναίκα, ετρόμαξε τόσο, που, παίρνοντας το ξανθό της παιδί στην αγκαλιά, τόσφιγγε στα στήθια της τρεμάμενη, έτοιμη να λιγοθυμήσει και χωρίς να δύναται να προφέρει λέξη καμία.

Αλλά ο Κουκουλιώτης πικρά χαμογελώντας τής είπε:

"Μη φοβάσαι γυναίκα. Δε σου κάνω κανένα κακό, αγκαλά και σου πρόεπον. Είναι το παιδί τούτο δικό σου; Ναι; Μα όχι δικό μου! Με ποιον, λέγε, τό'χεις κάμει;"

Τ' αποκρίθη εκείνη λουχτουκιώνοντας.

"Αντώνη, τίποτε δε μπορώ να σου κρούψω. Το φταίσιμα μου είναι μεγάλο. Μα, το ξέρω, κ' η εγδίκησή σου θά'ναι μεγάλη· κ' εγώ, αδύνατο μέρος, και το νήπιο τούτο, που από το φόβο τρέμει, δε δυνόμαστε να σ' αντρειευτούμε. Κοίτα πώς η τρομάρα με κλονίζει καθώς σε τηρώ. Κάμε

από με ό,τι θέλεις, μα λυπήσου το άτυχο πλάσμα που δεν έχει προστασία."

Καθώς εμιλούσεν η γυναίκα εσκοτείνιαζεν η όψη του αλλά δεν την αντίκοβγε. Ετσώπασε λίγο κ' έπειτα της είπε:

"Γυναίκα κακή! Δεν ρωτώ τώρα ουδέ συμβουλή σου, ουδέ σε λυπούμαι, ουδέ το λυπούμαι. Τ' όνομα εκεινού θέλω. Εσέ δε θα σε πειράξω. Δε μολογάς το; θα το μάθω· το χωριό όλο γνωρίζει με ποιον εξούσες και τότες θα θυσιάσω και τους τρεις σας, θα πλύνω τη ντροπή πόχω λάβει από σας, πλάσματα άτιμα!"

Εμολόγησε. Κι ο Κουκουλιώτης εβγήκε αμέσως. Κι αφού ύστερα από ώρα ξαναμπήκε στο σπίτι, εβρήκε τη γυναίκα στον ίδιο τόπον ασάλευτη με τ' αποκοιμισμένο τέκνο στην αγκάλη· τον αναντράνιζε. Μα αυτός εξαπλώθη κατά γης και σα χορτάτος εκοιμήθη ύπνον βαθύν ως το ξημέρωμα.

Την άλλην ημέραν αφού εξύπνησαν της είπε.

"Θα πάμε στα χτήματά μας να ιδώ μη και κείνα μού'χουν αρπάξει, καθώς μού'χε πάρει και σε ο σκοτωμένος."

"Τον σκότωσες!"

Την ημέραν εκείνην ο ήλιος δεν εφάνη στην Ανατολή γιατί ο ουρανός είτουν γνέφια γιομάτος και το φως μετά βιάς επλήθαινε.

Κι ο Κουκουλιώτης βάνοντας φτιάρι και τσαπί στον ώμο εδιάταξε τη γυναίκα να τον ακολουθήσει μαζί με το παιδί της, κ' έτσι εβγήκαν κ' οι τρεις από το σπίτι.

Και φτάνοντας εις το χωράφι που είτουν πολύ νοτερό ακόμα από την πρωτυτερνή βροχή, ο ληστής εβάλθη να σκάψει λάκκο.

Δεν επρόφερνε λέξη και το πρόσωπό του είτουν χλωμό και ο ιδρος, που έβρεχε το μέτωπό του, έβγαινε κρύος. Το σταχτί φως που έπεφτε από τον ουρανό εχρωμάτιζε παράξενα τον τόπο· το χινόπωρο την αυγήν εκείνην έλεγεν όλη του τη θλίψη. Η γυναίκα εκοίταζε περιέργη κι ανήσυχη και το παιδάκι επαιγνιδούσε με τα γουλιά και με τα χώματα που ανάσκαφτεν ο κακούργος. Κ' εφάνη για μια στιγμήν ο ήλιος κ' εχρύσωσε τα ξανθά μαλλιά του νηπίου που αγγελικά χαμογελούσε.

Κι ωστόσο ο λάκκος είτουν έτοιμος, κι ο Κουκουλιώτης, ακουμπώντας στο φτυάρι, είπε της γυναικός του:

"Βάλ'το πίστομα μέσα".

Γιώργος Ιωάννου (1927-1984)

Ομίχλη

Δεν ξέρω πια τι γίνεται με την ομίχλη κι αν εξακολουθεί να πέφτει τόσο πηχτή ή μήπως χάθηκε ολότελα κι αυτή, όπως η πάχνη πάνω απ' τα πρωινά κεραμίδια. Βλέποντας την παρθενική πάχνη να γυαλίζει παντού, λέγαμε: "Είχε κρύο τη νύχτα" ή "τα λάχανα θα γίνουν με την πάχνη πιο γλυκά· πρέπει να κάνουμε ντολμάδες".

Όταν ερχόταν ο καιρός της ομίχλης, είχα πάντα το νου μου σ' αυτήν. Μέρα τη μέρα περίμενα να με σκεπάσει κι εγώ να χώνομαι αθέατος μέσα της. Θλιβόμουν όμως πολύ, όταν έπεφτε τις καθημερινές, την ώρα που βασανιζόμουν με τα χαρτιά στο γραφείο. Παρακαλούσα να κρατήσει ως το βράδυ, συνήθως όμως γύρω στο μεσημέρι διαλυόταν από έναν ήλιο ιδιαίτερα δυσάρεστο.

Μα, καμιά φορά, όταν ξυπνώντας τ' απόγευμα, την ώρα που έλεγα αν θα πάω στο σινεμά ή στο καφενείο, έβλεπα αναπάντεχα απ' το παράθυρο το απέραντο θέαμα της ομίχλης, αλλάζα αμέσως σχέδια και πορείες.

Σήκωνα το γιακά της καμπαρντίνας, κατέβαινα με σιγουριά τα σκαλιά κι έφευγα για την παραλία, χωρίς ταλαντεύσεις. Η ομίχλη είναι για να βαδίζεις μέσα σ' αυτήν. Διασχίζεις κάτι που είναι πυκνότερο από αέρας και σε στηρίζει. Αλλά και κάτι ακόμα· ομίχλη χωρίς λιμάνι είναι πράγμα αταίριαστο.

Η ομίχλη ήταν ακόμα πιο γλυκιά, όταν την ψιλοκεντούσε εκείνη η βροχή, η πολύ ψιλή βροχή του ουρανού μας. Αυτή που δε σε βρέχει, μα σε ποτίζει μονάχα και φυτρώνουν πιο λαμπερά τα μαλλιά σου την άλλη βδομάδα.

Και τότε έπαιρναν νόημα τα φώτα και τα τραμ και τα κορναρίσματα.

Ακόμα κι οι πολυκατοικίες γίνονταν ελκυστικές μες στην αχνάδα.

Κι ύστερα έφτανα στο καφενείο του λιμανιού, αυτό που από χρόνια είναι γκρεμισμένο, να ξαναβρώ την παρέα μου. Κι όταν δεν ήταν εκεί -και δεν ήταν ποτέ εκεί- καθόμουν ώρες και καρτερούσα. Πίσω απ' τα τζάμια διαβαίνουν αράδα οι σκιές αυτών, που τώρα έχουν πεθάνει. Κολλούσαν το μούτρο τους για μια στιγμή στο θαμπό τζάμι κι άλλοι έμπαιναν μέσα, ενώ άλλοι τραβούσαν ανατολικά για τον Πύργο του Αίματος. Κι αν δε μου έγνεφε κανείς, έβγαινα κι ακολουθούσα μια σκιά, που ποτέ δεν μπορούσα να προφτάσω.

Δε θυμάμαι από πού ερχόταν εκείνη η ομίχλη· μάλλον κατέβαινε από ψηλά. Τώρα, πάντως, ξεκινάει βαθιά απ' τα όνειρα. Αυτά που χρόνια μένανε σκεπασμένα μ' ένα βαρύ καπάκι, που όμως πήρε απ' την πίεση για καλά να παραμερίζει.

Πέφτει πολλή ομίχλη, γίνομαι ένα μ' αυτήν, και ξεκινάω. Ακολουθώ άλλες σκιές ονοματίζοντάς τες. Περπατώ κοιτάζοντας το λιθόστρωτο.

Αυτό σε πολλούς δρόμους και δρομάκια ακόμα διατηρείται. Δεν υπάρχει, βέβαια, ανάμεσα στις πέτρες το χορταράκι, που φύτευε τότε. Όλα έχουν γκρεμίσει ή ξεραθεί. Κανένας θάνατος δεν είναι καλός. Ω, και νά 'ταν αλήθεια, αυτό που λένε, πως θα τους ξαναβρούμε όλους...

Ακολουθώντας τις σκιές μπαίνω πάντα στον ίδιο δρόμο. Τα δέντρα και τα φυτά θεριεύουν μες στη μοναξιά και τη θολούρα. Γίνονται σαν κάστρα τεράστια. Φτάνω στο αγέρωχο σπίτι το τυλιγμένο με κισσούς και φυλλάματα. Παρόλο που οι σκιές κοντοστέκονται και σα να μου γνέφουν, εγώ δεν πλησιάζω καν στην Πορτάρα. Θαρρώ πως μόνο αγαπημένο πρόσωπο θα με πείσει κάποτε να την περάσω.

Φεύγω και ξαναχάνομαι μέσα στα τραμ, τα φώτα και την κίνηση. Ο νους μου είναι κολλημένος στην ομίχλη και σ' όλα όσα είδα μέσα σ' αυτήν. Προσπαθώντας να ξεχαστώ περπατώ πολύ τις ομιχλιασμένες νύχτες. Αισθάνομαι κάποια ανακούφιση με το βάδισμα. Τα μεγάλα βάζα κατασταλάζουνε σιγά σιγά στο κορμί και διοχετεύονται απ' τα πόδια στο υγρό χώμα.

(Η μόνη κληρονομιά, Κέδρος 1974)